

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Emelie Skoog

Klanderbara stämmobeslut

Under vilka omständigheter blir ett felaktigt stämmobeslut gällande?

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Per Samuelsson

Termin för examen: VT2013

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte och frågeställning	5
1.2 Metod och material	6
1.3 Avgränsning	7
1.4 Terminologi	8
1.5 Disposition	8
2 STÄMMOBESLUT	9
2.1 Förutsättningar för stämmobeslut	10
2.2 Aktieägarnas samtyckesbehörighet	11
2.3 Verkställighet av stämmobeslut	13
3 KLANDERREGLERNA	16
3.1 Klanderbara beslut	16
3.1.1 Formella fel	17
3.1.1.1 Formlösa stämmobeslut	19
3.1.1.2 Kausalitetsprincipen	20
3.1.2 Materiella fel	22
3.1.3 Klanderverkan	24
3.2 Nullitetsbeslut	25
3.2.1 Beslut omfattas inte av aktieägarnas samtyckesbehörighet	27
3.2.1.1 Absolut obligatoriska regler inom ABL	27
3.2.1.2 Tvingande regler inom annan lag	28
3.2.2 Erforderligt samtycke saknas	29
3.2.3 Väsentligt fel i kallelse	32
3.2.4 Nullitetsverkan	35
4 OGILTIGHET INOM AVTALSRÄTTEN	37
4.1 Grader av ogiltighet	37

4.1.1	Angriplighet	38
4.1.2	Nullitet	38
4.1.3	Starka och svaga ogiltighetsgrunder	40
4.2	Avtalets innehåll strider mot lag eller goda seder	40
4.3	Väsentliga skillnader mellan ett stämmobeslut och ett avtal	42
5	FÖRLUST AV TALAN MOT BOLAGET	44
5.1	Talerätt mot stämmobeslut	44
5.1.1	Allmänt om talerätten	45
5.1.2	Förlust av talan genom samtycke	46
5.2	Preskription	47
5.3	Civilrättslig passivitetsverkan	49
5.4	Aktiebolagsrättslig passivitetsverkan	52
6	SAMMANFATTANDE SLUTSATSER	58
6.1	Begreppet nullitet	59
6.2	De lege ferenda	60
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	64
	RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	69

Summary

This essay is based on the question under which circumstances an erroneous resolution from the general meeting (hereinafter referred to as “resolution”) shall take effect and thus become enforceable by the board of directors. For the purpose of this essay, erroneous resolutions shall mean such resolutions that may be challenged by the shareholders pursuant to chapter 7 sections 50 and 51 in the Companies Act (hereinafter referred to as “ABL”). These are resolutions that contain an error in violation with ABL, the applicable annual reports legislation or the articles of association.

Initially, the prerequisites for a resolution and the board’s duty to enforce a resolution will be examined. It appears as though a resolution is enforceable when the right to commence proceedings is forfeited pursuant to chapter 7 section 51 paragraph 1 ABL. Hence, to determine under which circumstances an erroneous resolution is enforceable one must initially determine for how long an action may be brought against the company.

How long a shareholder may bring an action against the company is dependent on the error of the relevant resolution. If there is a minor error an action needs to be submitted within three months from the resolution date, but if the error is essential it should instead be that a certain period of passivity from the affected shareholders can cause the loss of standing. This essay highlights the difficulties in determining what effects different errors shall have. A study on the passivity effect in company law has not previously been undertaken and the essay is an attempt to study how such an examination could be performed. One prerequisite should be that the passive shareholder has been informed of the resolution, and the author’s opinion is that a shift in interest impacts the assessment of the period that needs to pass.

Resolutions that contain material errors, as defined in chapter 7 section 51 paragraph 2 ABL, have in preparatory works and legal doctrine been referred to as nullities. The term is also used in contract law and is therein taken to be the strongest degree of invalidity. However, this essay concludes that there are no significant similarities between the effects of nullity in company law and contract law. This essay also highlights the difficulties in using the concept of nullity for the erroneous resolutions that fall under this second paragraph.

Shareholders may also expedite the process by their consent when a resolution will be enforceable. A given consent to an error can, in some cases, lead to the loss of standing for the relevant shareholder.

Finally, this essay ends with a discussion whether or not a longer limitation period for resolutions under chapter 7 section 51 paragraph 2 would have been preferable to the current vague effects of passivity.

Sammanfattning

Framställningen utgår från frågeställningen under vilka omständigheter ett felaktigt stämmobeslut blir gällande, och därmed verkställbart av styrelsen. Med felaktiga stämmobeslut avses i denna uppsats sådana beslut som kan angripas av aktieägarna i enlighet med 7 kap. 50 och 51 §§ ABL. Dessa är beslut som innehåller ett formellt eller materiellt fel p.g.a. att de strider mot någon regel i ABL, bolagsordningen eller tillämplig lag om årsredovisning och därmed kan angripas av aktieägarna.

Inledningsvis diskuteras förutsättningarna för ett stämmobeslut, att det ska vara fattat på en bolagsstämma och röra bolagets angelägenheter, samt styrelsens lydnadsplikt att som huvudregel verkställa beslut fattade av bolagsstämman. Det framkommer att beslut är gällande när talan inte längre kan föras mot bolaget enligt 7 kap. 51 § ABL. För att avgöra under vilka omständigheter ett felaktigt stämmobeslut blir gällande måste det alltså fastställas hur länge talan kan föras mot bolaget.

Hur länge en aktieägare kan föra talan mot bolaget beror på felets natur. Är det ett mildare fel måste talan enligt 7 kap. 51 § 1 st. ABL väckas inom tre månader från det att beslutet fattades för att inte gå förlorad, men är felet istället så väsentligt att det omfattas av någon av nullitetspunkterna i nyss nämnda paragrafs andra stycke torde det istället vara så att viss tids passivitet kan göra att talan går förlorad. Uppsatsen pekar på svårigheterna att avgöra vilken typ av ogiltighet olika fel leder till. En utredning om aktiebolagsrättslig passivitetsverkan har inte tidigare företagits och i uppsatsen görs ett försök till att strukturera upp hur en sådan skulle kunna vara. En förutsättning borde vara att den passiva har fått vetskap om beslutet, och uppsatsförfattarens inställning är att en intresseförskjutning påverkar bedömningen av tiden som behöver passera.

De väsentliga felen som definieras i 7 kap. 51 § 2 st. ABL har i förarbeten och doktrin kommit att benämnas nulliteter. Begreppet används även inom avtalsrätten och åsyftar då den starkaste ogiltighetsgraden, den definitiva. Efter en utblick till avtalsrätten konstateras att det inte föreligger några större likheter mellan rättsverkan av den aktiebolagsrättsliga och avtalsrättsliga nulliteten. Det pekas också på svårigheterna med att använda begreppet nullitet på de beslut som faller under förevarande stycke.

Aktieägarna kan också i många fall genom sin samtyckesbehörighet påskynda processen för när stämmobeslutet blir gällande. Ett samtycke till felet kan nämligen innebära, men gör det inte nödvändigtvis, en förlust av talan mot bolaget.

Uppsatsen avslutas med en diskussion om att ett införande av en längre preskriptionstid för besluten i 7 kap. 51 § 2 st. ABL hade varit att föredra framför en diffus passivitetsverkan.

Förord

Efter dryga 4,5 års studier i Lund börjar perioden i och med denna examensuppsats att närma sig sitt slut. Jag vill börja med att tacka min handledare, Per Samuelsson, för tacksamt mottagna kommentarer under arbetets gång.

Jag vill även tacka Emelie Hallin för att du har tagit dig tid att korrekturläsa uppsatsen och komma med hjälpsamma förslag på ändringar. Eventuella språkfel eller faktafel står däremot självklart jag själv för. För tålmodigt lyssnande på mina funderingar och för givande diskussioner vill jag tacka Martin Sjölund. Jag har dig och alla härliga människor jag träffat i Lund att tacka för att jag lämnar Lund med enbart glada minnen.

Slutligen vill jag tacka min stora familj för att ni har funnits där som ett stöd under hela juristutbildningen. Jag är så glad för att jag har er!

Lund, augusti 2013

Emelie Skoogh

Förkortningar

ABL	Aktiebolagslag (2005:551)
ABL 1895	Lag (1895:65) om aktiebolag
ABL 10	Lag (1910:88) om aktiebolag
ABL 44	Lag (1944:705) om aktiebolag
ABL 75	Aktiebolagslag (1975:1385)
AvtL	Lag (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrättens område
HD	Högsta Domstolen
JT	Juridisk tidskrift
KL	Konkurrenslag (2008:579)
KöpL	Köplag (1990:931)
NJA	Nytt Juridiskt Arkiv
PreskL	Preskriptionslag (1981:130)
Prop.	Proposition
RB	Rättegångsbalk (1942:740)
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TfR	Tidsskrift för rettsvetenskap
VD	Verkställande direktör

1 Inledning

Ett bolags verksamhet bygger i stort sett på beslut fattade av antingen styrelsen eller av aktieägarna. De senare fattar sina beslut gemensamt på en bolagsstämma genom stämmobeslut, som kan utgöra anvisningar för styrelsen att verkställa. För att säkerställa att alla aktieägare får möjlighet att delta i beslutsfattandet innehåller ABL olika regler för hur kallelseförfarandet ska gå till, och vilken majoritet som krävs för beslutsfattande. Om någon av dessa inte följs kan det leda till ett felaktigt stämmobeslut, som är ogiltigt, vilket aktieägarna kan vilja angripa.

Möjlighet till detta ges i 7 kap. 50-52 §§ ABL. En talan mot dessa beslut är däremot kostsam och tidskrävande, varför dessa regler snarare kan anses fylla en preventiv funktion. Att ett stämmobeslut kan komma att rivas upp och ogiltigförklaras borde medföra att bolaget i de flesta fall väljer att avvakta att verkställa besluten tills dess att beslutet blir gällande. Ett verkställande av ett stämmobeslut som inte är gällande kan nämligen få allvarliga konsekvenser för bolaget och dess ställföreträdare. Frågan är dock hur länge bolaget behöver avvakta med att verkställa beslutet, eller, om det ses utifrån aktieägarnas perspektiv, inom vilken tid aktieägarna måste angripa beslutet för att inte riskera att det blir gällande, och deras möjligheter att få beslutet ogiltigförklarat därmed går förlorade.

Frågan om under vilka omständigheter ett felaktigt stämmobeslut blir gällande är därför av intresse inte bara för bolaget, utan också för aktieägarna. Svaret på densamma är däremot inte enkelt. Det kan verka som att svaret går att finna i lagreglerna, men deras utformning är dessvärre inte helt rättvisande eller tydlig. Svaret är dessutom beroende av vilken typ av fel stämmobeslutet är behäftat med. Talan om mindre fel måste väckas inom en viss tidsfrist, de är klanderbara, medan det för väsentligare fel ska gå att föra talan även efter tidsfristen. De senare har i förarbeten och doktrin kommit att benämnas nulliteter. Vilka fel som är väsentliga är inte helt självklart, och inte heller hur länge aktieägarna kan föra en talan mot nulliteterna. Förhoppningen med denna uppsats är att den ska bidra till ökad klarhet på dessa nyss nämnda områden.

1.1 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att redogöra för under vilka omständigheter ett felaktigt stämmobeslut blir gällande och därmed verkställbart. För att besvara detta görs en undersökning av vilka fel som leder till ett ogiltigt stämmobeslut inom ramen för ABL:s klanderregler i 7 kap. 50 och 51 §§ och till vilken grad, d.v.s. om felet medför att stämmobeslutet blir klanderbart eller en nullitet samt verkan av dessa ogiltighetsgrader. Fokus ligger främst på nullitetsbesluten, vilkas rättsverkan i dagens läge är oklar.

Den frågeställning jag arbetar utifrån under uppsatsens gång är:

- *Under vilka omständigheter blir ett felaktigt stämmobeslut gällande?*

Denna leder vidare till två mindre frågeställningar:

- *Vilka fel leder till ett klanderbart beslut och vilka leder till ett nullitetsbeslut?*
- *Vad är innebörden av att ett stämmobeslut är en nullitet?*

För att sätta temat i ett sammanhang krävs en vidgning av perspektivet. Detta görs framförallt genom att studera förekomsten av passivitetsverkan i svensk civilrätt, vilket ligger till grund för diskussion om en aktiebolagsrättslig passivitetsverkan. Även verkan av ogiltighet inom avtalsrätten studeras, med fokus på hur begreppet nullitet används inom detta rättsområde.

Frågeställningarna besvaras utifrån rättsläget *de lege lata*. I slutet förs det dock en kortare diskussion *de lege ferenda* om klanderreglernas utformning.

1.2 Metod och material

För att besvara frågeställningarna ovan har jag arbetat utifrån den rättsdogmatiska metoden, vilken innebär en ingående studie av lagtext, förarbeten, praxis och doktrin för att systematisera och tolka gällande rätt.¹ Då både lagtext och förarbeten är relativt intetsägande när ett fel utgör en nullitet bygger större delen av uppsatsen på ledande doktrin på området. Syftet bakom, och utformningen av, klanderreglerna har inte ändrats avsevärt sedan de infördes 1895 varför en hel del äldre doktrin blir relevant för att följa den rättsvetenskapliga diskussion som har förts på området. Klanderreglerna i dagens ABL är i stort sett identiska med de i ABL 75.² Detta innebär att lagförarbetena till ABL 75 är högst relevanta och så även all efterkommande doktrin på området.

Först ut att diskutera klanderreglerna mer ingående var Håkan Nial år 1934 i sin avhandling *Om klanderbara och ogiltiga stämmobeslut*. Denna har fått fungera som utgångspunkt för uppsatsen. Den mest relevanta avhandlingen för tiden efter ABL 75 för denna uppsats frågeställningar är Erik Nereps *Aktiebolagsrättslig analys. Ett tvärsnitt av nyckelfrågor* från 2003. De artiklar som varit mest användbara är Per Samuelssons artikel ”Om förhållandet mellan klander och aktiebolagsrättslig nullitet” från 2007 samt Daniel Stattins ”Minoritetsskydd och klander” från 2008. Svante Johanssons avhandling från 1990, *Bolagsstämma*, har varit till stor hjälp för delarna om grundläggande förståelse för stämmobeslut.

¹ Peczenik 1995, s 33 ff.

² Se t.ex. Prop. 2004/05:85, s 603.

För delarna om *Preskription* och *Civilrättslig passivitetsverkan* utgör Stefan Lindskogs avhandling *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid* från 2011 och Ulf Cervins *Om passivitet inom civilrätten* från 1960 en stor del av det grundläggande materialet. Det Cervin kom fram till i sin utredning 1960 stämmer i stort överens med rättsläget idag, men på de ställen där rättsläget har blivit annorlunda eller utvecklats används nyare rättskällor på området. Axel Adlercreutz & Lars Gortons *Avtalsrätt I* och Hjalmar Karlgrens artikel ”Ett gammalt tvisteämne: nullitet och angräplighet” från 1951 är de främsta källorna i avsnittet om *Ogiltighet inom avtalsrätten*.

För den fortsatta framställningen görs paragrafhänvisningar till Aktiebolagslag (2005:551) om inte annat anges.

1.3 Avgränsning

Fokus i uppsatsen är när ett felaktigt *stämmobeslut* blir gällande, vilket innebär att en stor del av uppsatsen utgår från att förutsättningarna för ett stämmobeslut är uppfyllda. En vidare diskussion om möjligheten att fatta formlösa stämmobeslut faller därför utanför uppsatsens syfte, även om en kortare sådan har ansetts nödvändig för att ge en någorlunda heltäckande bild på området.

Uppsatsen fokuserar på aktieägarnas möjligheter att angripa beslut som fattats på bolagsstämma. Det diskuteras därför inte i någon större utsträckning om styrelsens, styrelseledamots eller VD:s talan mot beslutet.

Tillämpningsområdet för 7 kap. 50-52 §§ är stämmobeslut som strider mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Eftersom bolagsordningen ser olika ut för olika bolag har denna inte diskuterats mer än i mindre mån och diskussion om när ett beslut kan strida mot tillämplig lag om årsredovisning har i denna uppsats lämnats helt utanför.

Ambitionen är att genom uppsatsens gång redogöra för mer generella principer om när beslut är klanderbara eller nulliteter och mer precisa exempel ges därför enbart i den mån det behövs för att underlätta förståelsen.

Det ska slutligen tilläggas att avsnitten om *Ogiltighet inom avtalsrätten* (4) och *Preskription* (5.2) samt *Civilrättslig passivitetsverkan* (5.3) är långt ifrån uttömmande. För att inte omfånget på uppsatsen skulle bli för stort har fokus här legat på de delar som ansetts relevanta för besvarandet av frågeställningarna.

1.4 Terminologi

För den fortsatta framställningen är det av behov att klargöra några begrepp. För de regler som berör aktieägares rätt att föra talan, antingen inom en viss tidsfrist eller senare, mot ett beslut som tillkommit på felaktigt sätt, d.v.s. 7 kap. 50-52 §§, används *klanderreglerna* som ett gemensamt begrepp.

På senare år har det allt mer ifrågasatts om en begreppsanvändning av de olika graderna av ogiltighet som klander och nullitet är särskilt önskvärd eller om det finns en bättre terminologi. Trots detta kommer större delen av uppsatsen benämna de beslut som faller under 7 kap. 50 § för *klanderbara beslut* medan de beslut som faller under någon av punkterna i 7 kap. 51 § 2 st. kommer att benämnas *nullitetsbeslut*. En diskussion om nullitetsbegreppet kommer dock att föras.

När det talas generellt om *klandertalan*, vem som kan föra en sådan och när den inte längre torde leda till framgång avses både talan mot beslut som är klanderbara och nulliteter.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds med avsnitt 2 om stämmobeslut i allmänhet tillsammans med andra viktiga principer som är viktiga att ha med sig redan från start. I avsnitt 3 görs sedan en genomgående redogörelse för klanderreglerna, vilka fel som avses och vilken ogiltighet de innebär samt vad rättsverkan av ogiltigheterna är. Nästkommande avsnitt, 4, består av en utblick till avtalsrätten där fokus ligger på den indelning som där görs mellan olika ogiltighetsgrader, samt vad rättsverkan av dessa är. Det är i avsnitt 5 som själva knäckfrågan för besvarandet av uppsatsens frågeställning diskuteras, d.v.s. vilka faktorer det är som kan leda till att aktieägare förlorar sin talan mot bolaget, vilket i sin tur innebär att stämmobeslutet blir gällande. Faktorer som kan inverka är samtycke, preskription och passivitetsverkan. Uppsatsen avslutas med avsnitt 6 där en sammanfattning av de olika avsnitten görs för att besvara frågeställningen under vilka omständigheter ett felaktigt stämmobeslut blir gällande. Här förs också en kortare diskussion kring begreppet nullitet inom aktiebolagsrätten och huruvida en annorlunda utformning av klanderreglerna vore att föredra.

2 Stämmobeslut

Bolagsstämman är bolagets högst beslutande organ och det är enligt 7 kap. 1 § på den som aktieägarna utövar sin rätt att bestämma över bolagets angelägenheter.³ Att delta på bolagsstämman är viktigt av olika anledningar. Exempelvis kan en dialog på bolagsstämman förhindra konflikter och utreda oklarheter, och många av ABL:s minoritetsskyddsregler förutsätter att aktieägarna har en möjlighet att delta på bolagsstämman och göra sin röst hörd, och därigenom få möjlighet att påverka besluten.⁴

En ordinarie bolagsstämma måste enligt 7 kap. 10 § hållas varje år, senast sex månader från utgången av varje räkenskapsår.⁵ I 7 kap. 11 § anges vad bolagsstämman i vart fall måste fatta beslut om. Som exempel kan ges beslut om vinstdispositioner och ansvarsbegränsning för styrelse och VD. För dessa frågor har bolagsstämman en exklusiv kompetens. Utöver denna ordinarie bolagsstämma finns i 7 kap. 13 § en möjlighet för styrelse, revisor eller aktieägare till minst en tiondel av samtliga aktier att begära en extra bolagsstämma.

För att tillförsäkra aktieägare deras beslutanderätt sätter 7 kap. ut formella regler för hur sammankallandet till bolagsstämman ska ske. Reglernas betydelse som skydd för aktieägarna förstärks av att de enbart kan åsidosättas med samtliga aktieägares samtycke och inte genom majoritetsbeslut.⁶ Det är enligt 7 kap. 17 § styrelsens uppgift att utfärda kallelsen inom föreskriven tid. Kallelse ska ske på sätt som föreskrivs i ABL, eller om annat står föreskrivet i bolagsordningen, och måste förutom information om tid och plats innehålla ett förslag till dagordning där ärenden som ska behandlas tydligt ska anges, se 7 kap. 24 §.⁷ En kallelse anses vara rätteligen utfärdad när den har avsänts eller kungjorts, och den går på mottagarens risk.⁸ Att det är av stor vikt att kallelsen stämmer överens med reglerna i ABL och bolagsordningen framgår av 7 kap. 26 § där det anges att om kallelsen inte är i överensstämmelse med dessa regler, beslut inte får fattas utan att samtycke av de aktieägare som berörs av felet ges.

Av 7 kap. 40 § följer att det som huvudregel krävs mer än hälften av de avgivna rösterna, d.v.s. absolut majoritet, för beslutsfattande.⁹ Vid styrelseval gäller istället relativ majoritet, se 7 kap. 41 §. För vissa stämmobeslut krävs det dock kvalificerad majoritet där det kan fordras inte bara t.ex. två tredjedels majoritet av de avgivna rösterna utan även av antalet

³ Se även Johansson 1990, s 179.

⁴ Karlgren 1929, s 238 not 1 och Johansson 1990, s 181.

⁵ Det kan i bolagsordningen föreskrivas att fler ordinarie bolagsstämmor ska hållas, se 7 kap. 12 §.

⁶ Johansson 2011, s 150.

⁷ Att kallelsen ska innehålla information om tid och plats framgår inte uttryckligen av denna paragraf men följer av övriga regler om kallelse i 7 kap., se Moberg 2007, s 303.

⁸ SOU 1971:15, s 232 och Johansson 1990, s 180 f.

⁹ Se även Johansson 2011, s 150.

aktier som är representerade på stämman eller i bolaget. Beslut om ändring av bolagsordningen kräver enligt 7 kap. 42 § sådan kvalificerad majoritet för att vara giltiga.¹⁰

Av 3 kap. 5 § framgår att beslut om ändring av bolagsordningen dessutom ska registreras hos Bolagsverket för att få verkställas.¹¹ Beslut som inte har kommit till i behörig ordning eller strider mot lag eller bolagsordningen ska vägras registrering, se 27 kap. 2 § 3 st., och Bolagsverket måste därför göra en formell och materiell legalitetsprövning av beslutet.¹² En felaktig registrering kan bli upphävd om aktieägare väcker en framgångsrik klandertalan i enlighet med klanderreglerna.

Det finns inte utrymme att här, mer djupgående, diskutera reglerna om kallelseförfarandet i 7 kap.¹³ Följande tre delavsnitt kommer att redogöra för grundläggande utgångspunkter och principer samt styrelsens roll som verkställande organ av stämmobeslut. Dessa är av stor vikt för förståelse av den fortsatta framställningen.

2.1 Förutsättningar för stämmobeslut

Under en stor del av diskussionen i denna uppsats är utgångspunkten att förutsättningarna för att ett stämmobeslut ska föreligga *per se* är uppfyllda. Detta för att det ens ska vara relevant att föra en diskussion huruvida de i sin tur är gällande eller inte. Det kommer dock framgå nedan att stämmobeslut under vissa omständigheter är att anse som nulliteter, vars juridiska verkan inte skiljer sig nämnvärt från de beslut som inte når upp till statusen stämmobeslut.¹⁴ Det har i doktrin ifrågasatts om beslut som är nulliteter alls kan vara ett stämmobeslut.¹⁵ För en framtida diskussion rörande nullitetsbesluten är det relevant att redan här redogöra för förutsättningar för att ett beslut ska uppnå status stämmobeslut.

För att beslut ska utgöra ett stämmobeslut måste det först och främst ha tillkommit genom ett förfarande som samtliga aktieägare har haft möjlighet att delta i.¹⁶ Detta innebär att beslut som fattas under en sammankomst av enbart en grupp aktieägare utan att övriga har kallats inte utgör en bolagsstämma.¹⁷ Rättsverkan av en sådan sammankomst kan istället bli avtalsrättslig, då överenskommelser mellan en grupp aktieägare kan komma

¹⁰ Johansson 1990, s 464 f. och Johansson 2011, s 150 ff. Se 7 kap. 43-45 §§ för när högre majoritet krävs.

¹¹ Undantag finns i 27 kap. 8 § för ändring av aktiekapital.

¹² Prop. 1975:103, s 558.

¹³ För sådan, se istället Johansson 1990, s 183 ff.

¹⁴ Se t.ex. SOU 1971:15, s 245. Skillnaden ligger snarare i att domstolen vid en klandertalan har en möjlighet att *ändra* beslutet.

¹⁵ Se t.ex. Stattin 2008 (A), s 116 f. och avsnitt 3.2.3 för mer ingående diskussion om detta.

¹⁶ SOU 1941:9, s 556, SOU 1971:15, s 245. Möjligheten till formlösa stämmobeslut behandlas under avsnitt 3.1.1.1.

¹⁷ SOU 1941:19, s 556, SOU 1971:15, s 245 och Prop. 1975:103, s 413.

att utgöra aktieägaravtal. Med sådana avtal avses generellt ”avtal rörande rättigheter som i aktiebolagsrättsligt hänseende tillkommer aktieägare”.¹⁸ Det verkar råda enighet i doktrin om att sådana avtal saknar aktiebolagsrättslig verkan, men likväl utgör obligationsrättsliga förpliktelser mellan parterna.¹⁹ Detta innebär att beslut i strid mot aktieägaravtal inte kan inverka på stämmobeslutets giltighet.²⁰

En ytterligare förutsättning för att beslutet ska utgöra ett stämmobeslut är att det ska röra bolagets angelägenheter.²¹ Utanför faller alltså beslut som rör aktieägares rent privata förhållanden. Även här kan uppkomma en situation då aktieägarna, istället för att ge beslutet någon aktiebolagsrättslig verkan, blir avtalsrättsligt bundna gentemot varandra. En annan situation, som faller utanför denna uppsats, är att aktieägarna inte ens har för avsikt att få till stånd ett stämmobeslut t.ex. för att en grupp aktieägare vill försäkra sig om att de ska rösta på ett visst sätt under en bolagsstämma, s.k. röstbindningsavtal.²²

Vill aktieägare eller annan berörd få det fastställt att beslutet inte är ett stämmobeslut kan en fastställsetalan föras enligt allmänna regler om fastställsetalan.²³

2.2 Aktieägarnas samtyckesbehörighet

Inom civilrätten har det allt mer växt fram tvingande rättsregler med avsikt att skydda den svagare parten i en avtalsrelation. Dessa tvingande regler har kommit att inkräkta på utsträckningen av de dispositiva reglerna och på den fundamentala tanken om avtalsfrihet.²⁴ Även inom aktiebolagsrätten är aktieägarna förhindrade att besluta helt fritt på bolagsstämman då några av ABL:s regler är av sådan karaktär att de är *obligatoriska* och kan åberopas oavsett vad som överenskommit tidigare. Regler som bolagsstämman kan åsidosätta genom en bolagsordningsbestämmelse med bindande verkan är istället *fakultativa*.²⁵

¹⁸ Arvidsson 2010, s 64.

¹⁹ Se t.ex. Stattin & Svernlöv 2008, s 26, Arvidsson 2010, s 277 ff., Johansson 2011, s 309, Bergström & Samuelsson 2012, s 182. Stöd för detta finns även i lagförarbeten, se t.ex. Prop. 1975:103, s 314. En annan sak är att det i lagtexten kan finnas stöd för att avtalen ska få aktiebolagsrättslig verkan, se t.ex. 1 kap. 11 § om koncerndefinition samt Arvidsson 2010, s 277.

²⁰ Bergström & Samuelsson 2012, s 182. Se dock Moberg 2011, s 250 f. för avvikande mening. Moberg argumenterar för att aktieägaravtal kan ha aktiebolagsrättslig verkan, och således innebära grund för klander om avsteg från avtalet sker, när vissa kriterier är uppfyllda. Kriterierna är att avtalet är giltigt, samtliga aktieägare är parter i avtalet och att bestämmelserna i avtalet endast rör aktieägarna och ska kunna införas i bolagsordningen.

²¹ Nial, 1934, s 57 ff. och Stattin 2008 (A), s 118 f.

²² Arvidsson 2010, s 145.

²³ SOU 1941:9, s 556.

²⁴ Grönfors 1966, s 204 ff.

²⁵ Jag har här valt att använda mig av det begreppspar, fakultativa och obligatoriska, som Nerep & Samuelsson 2009, s 5 ff. använder istället för tvingande och dispositiva.

Fakultativa regler kan också alltid åsidosättas genom samtliga aktieägares samtycke *in casu*. Detta gäller även för några av de obligatoriska reglerna.²⁶ Det finns inte något uttryckligt stadgande i ABL om vilka regler som är av obligatorisk natur. Vägledning vid avgörande om den aktuella regeln är fakultativ eller obligatorisk kan däremot finnas i regelns ändamål. Vilken part regeln avser att skydda är även avgörande vid bedömning av hur obligatorisk en regel egentligen är.²⁷

Gemensamt för de obligatoriska reglerna är att de inte med giltig verkan går att åsidosättas i förväg.²⁸ Generellt kan det sägas att regler som avser att skydda tredje man, så som borgenärer eller framtida aktieägare, inte kan åsidosättas av aktieägare under några omständigheter. Dessa regler kommer framöver att benämnas som *absolut obligatoriska*. Reglerna är undantagna aktieägarnas gemensamma förfogande och har ansetts vara en nödvändig konsekvens av den personliga ansvarsfrihet som aktieägarna åtnjuter.²⁹ Regler som avser att skydda borgenärer är främst de som tillförsäkrar att bolagets dispositioner inte inkräktar på det bundna kapitalet.³⁰ För övriga obligatoriska regler, d.v.s. för de som inte är absoluta, gäller att de kan åsidosättas först när en situation då reglerna kan göras gällande uppstår, under förutsättning att samtliga aktieägare ger sitt samtycke till detta.³¹ De omfattas alltså, precis som de fakultativa, av aktieägarnas samtyckesbehörighet.³² Att beslut fattas med sådant samtycke är naturligtvis mer vanligt förekommande i mindre bolag.³³

Ett typiskt exempel på regler som kan åsidosättas genom samtyckesbehörigheten är de som avser att skydda aktieägare, antingen enskild eller som minoritet. Aktieägare kan alltså välja att t.ex. samtycka till ett avsteg från likhetsprincipen eller det föreskrivna bolagsstämmoförfarandet för en viss aktuell situation.³⁴ Ett sådant samtycke innebär att ett beslut som annars inte varit giltigt i och med reglernas obligatoriska karaktär, blir rättsenligt och inte kan klandras.³⁵ Det bör dock understrykas att ett åsidosättande av dessa regler inte går att göras på förhand.

Minoritetsskyddsreglernas främsta syfte är att hindra maktmissbruk från majoriteten. Att de inte går att åsidosättas på förhand ens genom

²⁶ Johansson 1990, s 90 f. och Nerep & Samuelsson 2009, s 7.

²⁷ Grönfors 1966, s 209 f.

²⁸ Bergendal 1922, s 41.

²⁹ Bergendal 1922, s 41, Grönfors 1966, s 209 och Johansson 1990, s 31 f. För en mer ingående diskussion rörande de obligatoriska reglernas inkräktande på avtalsfriheten och huruvida fakultativa regler bättre kan anses uppfylla aktiebolagslagens syften, se Bergström & Samuelsson 1994.

³⁰ Stattin 2008 (A), s 57 f.

³¹ Bergendal 1922, s 46 och Bergström & Samuelsson 2012, s 80.

³² Begreppet används av Nerep & Samuelsson 2009, s 7.

³³ Bergström & Samuelsson 2012, s 80.

³⁴ Stattin 2008 (A), s 114 f. och Nerep & Samuelsson 2009, s 7.

³⁵ Grönfors 1966, s 213 och Bergström & Samuelsson 2012, s 81. En mer ingående diskussion om effekten av ett samtycke på klanderrätten förs i avsnitt 5.1.2.

bolagsordningen har troligtvis att göra med att aktieägarskyddsreglerna värnar om inte enbart nuvarande aktieägare utan även potentiella framtida investerare. Har alltför många minoritetsskyddsregler åsidosatts är det inte längre lika lockande att investera i ett bolag, vilket kan hämma den fria omsättningen.³⁶ Detta innebär att bestämmelser om hur bolagsstämoförfarandet ska gå till i framtiden som åsidosätter de obligatoriska formföreskrifterna i 7 kap. är materiellt ogiltiga.³⁷

Samtyckesbehörigheten har även betydelse i efterhand, när det kommer till möjligheten att läka felaktiga stämmobeslut.

2.3 Verkställighet av stämmobeslut

Det är styrelsen³⁸ som verkställande organ som har behörighet att företräda bolaget utåt och styrelseledamöterna fungerar som ställföreträdare åt bolaget. Med detta ställföreträdarskap följer ett ansvar att inte bara verka för att bolagets intresse uppnås utan också att iaktta reglerna som skyddar tredje man.³⁹ Ett stämmobeslut är i sig självt en för bolaget intern angelägenhet och medför inga verkningar för tredje man. Detta innebär att ett beslut får verkningar mot tredje man först vid verkställighet.⁴⁰

Lika mycket som det är av intresse för aktieägare som har röstat för ett fattat stämmobeslut att det verkställs, lika lite är det av intresse för de aktieägare som inte har varit med i beslutsfattandet, eller anser att det har tillkommit på ett felaktigt sätt, att beslutet verkställs mot tredje man. En sådan verkställighet kan nämligen försvåra återgång av prestationerna vid en eventuell framgångsrik ogiltigförklaring av beslutet.⁴¹

Det är styrelsens uppgift att verkställa stämmobeslut som innehåller anvisningar för styrelsen. Det brukar i sammanhanget talas om en lydnadsplikt för styrelsen som ett underordnat organ till bolagsstämman. En sådan lydnadsplikt anses framkomma genom en läsning e contrario av 8 kap. 41 § 2 st.⁴² Stämmobesluten måste följas oavsett form men kan i de fall de är vagt formulerade vara oförbindande för styrelsen.⁴³

Lydnadsplikten är däremot inte absolut. Av 8 kap. 41 § 2 st. framkommer att styrelsen inte får följa anvisningar som inte gäller därför att de strider

³⁶ Bergendal 1922, s 42, Stattin 2008 (A), s 55 f. och Bergström & Samuelsson 2012, s 161.

³⁷ Nial 1934, s 66.

³⁸ Även VD:n har en verkställande funktion och kan ådra sig skadeståndsansvar, men för denna övergripande redogörelsen ligger fokus på styrelseledamöterna.

³⁹ Johansson 2011, s 113.

⁴⁰ Johansson 1990, s 99. Detta är också en anledning till att klanderrätt i 7 kap. 50 § inte har getts till tredje man.

⁴¹ Nial 1934, s 94 och Johansson 2011, s 195. Rättshandlandet kan dock vara skyddat av 8 kap. 42 §, se Stattin 2008 (B), s 104.

⁴² Åhman 1997, s 650 och 720 och Stattin 2008 (A), s 189 f.

⁴³ Åhman 1997, s 728.

mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. En anvisning som strider mot dessa regler är inte gällande.⁴⁴ Tidigare omfattade detta undantag från lydnadsplikten även anvisningar som stred mot lag generellt, men regeln ändrades i ABL 10 då en sådan utformning väsentligt försvårade styrelsens arbete. Det ansågs t.ex. att anvisning från bolagsstämman till styrelsen om att häva ett leveransavtal måste vara gällande och därmed kunna verkställas av styrelsen, även om en sådan hävning innebär ett avtalsbrott och kan medföra skadeståndsskyldighet för bolaget.⁴⁵

Tidigare var inställningen att ett klanderbart beslut som inte har klandrats inom föreskriven klandertid fortsatte att vara stridande mot ABL:s regler och skulle därför inte verkställas av styrelsen.⁴⁶ Detta kritiserades tidigt av Nial som menade att hela syftet med klanderreglerna, att snabbt kunna få vetskap om de kunde verkställas eller inte, gick förlorat om besluten ändå inte kunde verkställas efter klanderpreskriptionen.⁴⁷ Nu framgår det tydligt av förarbeten och doktrin att ett beslut som inte längre går att klandra p.g.a. att talan inte har väckts inom tre månader inte längre är stridande mot ABL och kan därför verkställas av styrelsen.⁴⁸ När en anvisning är att anse som gällande och därmed verkställbar har därför ett nära samband med om stämmobeslutet är klanderbart eller inte enligt klanderreglerna.⁴⁹

Det är av högsta intresse för styrelsen att ha vetskap om vilka anvisningar som inte är att anse som gällande då ett verkställande av en icke gällande anvisning kan, i enlighet med 29 kap. 1 § 1 och 2 p., innebära skadeståndsansvar för enskild styrelseledamot, antingen gentemot bolaget eller också enskild aktieägare. För att sådant skadeståndsansvar ska uppstå krävs, utöver att skada faktiskt har uppkommit, att styrelseledamoten har förfarit vårdslöst eller uppsåtligt.⁵⁰ När det kommer till aktieägarnas rätt att kräva skadeståndsansvar för t.ex. överträdelse av något av ABL:s minoritetsskydd eller för att ha vägrats tillträde till bolagsstämman, är de oförhindrade att göra detta oavsett om ansvarsbefrielse erkänts eller preskription inträffat enligt reglerna i ABL 29 kap.⁵¹ Det externa skadeståndsansvaret kan däremot inte påkallas av enskilda aktieägare om stämmobeslutet har kommit till genom aktieägarnas samtyckesbehörighet.⁵²

⁴⁴ Prop. 1975:103, s 382, Dotevall 1989, s 199 ff. och Nerep & Samuelsson 2009, s 666.

⁴⁵ NJA II 1910 nr 14, s 82 och Stattin 2008 (A), s 202.

⁴⁶ Se t.ex. NJA 1923 s 199 där beslut ansågs stå i strid med reglerna i ABL även efter det att klandertid passerat och styrelsen var skyldig att inte verkställa.

⁴⁷ Nial 1934, s 84 f.

⁴⁸ Prop. 1975:103, s 382 och 414, Dotevall 1989, s 201 f. och Åhman 1997, s 732.

⁴⁹ Dotevall 1989, s 201 f. Se även Åhman 1997, s 730 ff. som behandlar denna fråga i samband med klanderreglerna.

⁵⁰ Svernlöv 2012, s 51. Se Åhman 1997, s 733 f. om att det borde krävas att styrelseledamöterna åtminstone bort inse att anvisningen inte fick verkställas. Svernlöv 2012, s 57 talar också om att culpabedömningen blir allt mer objektiv.

⁵¹ Svernlöv 2012, s 77. Detta innebär en för aktieägaren direkt skada då det enbart drabbar aktieägaren och inte bolaget. En närmre diskussion om aktieägarnas möjlighet till skadestånd för indirekt skada kommer inte att föras.

⁵² Bergström & Samuelsson 2012, s 81.

Aktieägare kan inte heller föra sådan skadeståndstalan så länge skadan hade kunnat undvikas om han eller hon hade klandrat beslutet.⁵³

Om verkställighet av ett stämmobeslut kan innebära skada för bolaget är det inte alltid tillräckligt att styrelsen beslutar att inte verkställa detsamma utan det kan även föreligga en plikt att väcka klandertalan mot beslutet för att styrelseledamöterna inte ska riskera att ådra sig skadeståndsansvar.⁵⁴

⁵³ Dotevall 1989, s 485.

⁵⁴ Prop. 1975:103, s 382, Af Sandeberg 2007, s 92, Dotevall 2008, s 118, och Svernlöv 2012, s 52.

3 Klanderreglerna

Huruvida en aktieägare har ett intresse av att delta i styrningen av bolaget beror självklart på varje enskild aktieägare. Det finns exempelvis småsparare som enbart placerar pengar i aktier med förhoppning om en ren förmögenhetsökning.⁵⁵ Möjligheten att delta i styrningen är störst på bolagsstämman och denna rätt skyddas främst av reglerna i 7 kap.⁵⁶ Utöver dessa skyddsregler om hur bolagsstämman ska sammankallas och hållas, innehåller ABL ett antal andra regler med avsikt att skydda minoritetsägare, men också tredje man så som framtida aktieägare eller borgenärer. Reglerna skulle inte vara effektiva om inte möjligheten att angripa beslut som fattats utan att dessa regler följts hade funnits tillgängliga för varje enskild aktieägare.⁵⁷ Under vilka omständigheter ett beslut kan angripas och hur det ska göras redogörs för under detta avsnitt.

3.1 Klanderbara beslut

Första regeln om klander fanns med redan i den andra aktiebolagslagen i ordningen, ABL 1895. Det ansågs vara alltför svårt att avgöra när ett beslut vunnit laga kraft utan en sådan regel och det var önskvärt att fattade beslut skulle kunna verkställas inom en inte alltför lång framtid, utan att äventyras av att i efterhand ogiltigförklaras.⁵⁸ Detta intresse har varit utmärkande för reglernas utformning fram till idag och ställs mot enskild aktieägars intressen att kunna vidta åtgärder mot beslut som har kränkt hans eller hennes rättigheter som ABL ger.⁵⁹ Klanderreglerna återfinns i dagens ABL i 7 kap. 50-52 §§. 50 § lyder:

Om ett bolagsstämmobeslut inte har kommit till i behörig ordning eller på annat sätt strider mot denna lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen, får en aktieägare, styrelsen, en styrelseledamot eller den verkställande direktören föra talan mot bolaget vid allmän domstol om att beslutet skall upphävas eller ändras. Även den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in som aktieägare i aktieboken har rätt att föra en sådan talan.

Som framgått tidigare utgör ett stämmobeslut en intern angelägenhet för bolaget och det är enbart de personer som kan anses drabbade av ett sådant beslut som ges talerätt mot detsamma.⁶⁰ Klanderreglerna är därför ett medel att tillgodose det interna bolagsförhållandet, och har inte för avsikt att

⁵⁵ Stattin 2008 (A), s 55 f.

⁵⁶ Stattin 2008 (A), s 114.

⁵⁷ Bergström & Samuelsson 2012, s 187.

⁵⁸ Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag om aktiebolag, 1890, s 119 f.

⁵⁹ SOU 1941:9, s 556, Prop. 1944:5, s 196, SOU 1971:15, s 246 och Prop. 1975:103, s 415.

⁶⁰ En annan sak är att utomstående som vill få beslutet fastställt som ogiltigt i vissa situationer kan föra en fastställsetalan, se t.ex. Af Sandeberg 2007, s 92. För mer ingående diskussion om talerätten se avsnitt 5.1.

tillämpas för att tillgodose utomstående intressen.⁶¹ Under detta avsnitt ligger främst fokus på aktieägares möjlighet att klandra ett beslut, men det kan hållas i minnet att det ibland kan vara en skyldighet för en styrelseledamot att föra en klandertalan.⁶²

Klanderreglerna omfattar idag enbart beslut som strider mot *denna* lag, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen så som dessa har kommit att uttolkas i doktrin, rättspraxis eller förarbetena. Även beslut stridande mot allmänna associationsrättsliga principer kan klandras.⁶³ När klanderreglerna infördes omfattade de beslut som stred mot lag i allmänhet, men detta ändrades i ABL 10. Det ansågs att beslut som strider mot annan lag än de nyss nämnda kunde ogiltigförklaras på t.ex. allmänna civilrättsliga grunder, och det fanns därför inget behov av att sådana felaktiga beslut skulle omfattas av klanderreglerna.⁶⁴ Det enda som är relevant är huruvida stämmobeslutet strider mot någon av dessa lagar och regler, och det saknar betydelse huruvida beslutet medför skada för bolaget eller aktieägaren.⁶⁵ Till detta ska dock anföras att ett illojalt utövande av klanderrätten kan stoppas av domstol med allmänna rättsregler som grund. Detta innebär däremot inte att klandertalan kommer att ogillas bara för att den riskerar skada bolaget.⁶⁶

Det kan understrykas att det enbart är *beslut* som är klanderbara. Allmänna yttranden eller uttalanden är inte att anse som en del av det fattade beslutet även om de står i samband med detsamma. Det är alltså inte möjligt för en styrelseledamot att klandra ett kritiskt uttalande om denna, gjort av en aktieägare under en bolagsstämma.⁶⁷

Fel som kan bestridas kan delas upp i formella och materiella fel.⁶⁸

3.1.1 Formella fel

När reglerna för hur kallelse till bolagsstämma ska gå till i 7 kap. inte följs kan det innebära att stämmobeslutet behäftas med ett formellt fel, vilket utsätter det för en risk att bli klandrat. Samtliga av ordningsreglerna för stämmoförfarandet torde vara av sådan karaktär att klanderrätt mot stämmobeslut uppstår så fort någon av dessa blivit åsidosatta.⁶⁹ Däremot behöver fel i kallelsen inte innebära att hela bolagsstämman som sådan blir

⁶¹ Johansson 1990, s 97.

⁶² För praktiska detaljer om hur detta går till och vem som ska företräda bolaget i en sådan process, se 7 kap. 53 §.

⁶³ Nerep 2003, s 319 och Stattin 2008 (B), s 91.

⁶⁴ Nial 1934, s 21. Se avsnitt 4.2 för en kortare redogörelse för när beslut kan strida mot lag och god sed.

⁶⁵ Nerep 2003, s 319.

⁶⁶ Nial 1934, s 9 f. Ett exempel på när en klandertalan kan stoppas är enligt Nial när det är uppenbart att aktieägare klandrar beslut *enbart* för att skada andra aktieägare i bolaget.

⁶⁷ Nial 1934, s 58 och Nerep 2003, s 315.

⁶⁸ Nial 1934, s 8 och Stattin 2008 (A), s 114.

⁶⁹ Nial 1934, s 9.

ogiltig.⁷⁰ Det ska dessutom tilläggas att det enbart är vid de situationer då förfarandefelet har haft betydelse för utgången av beslutet som det med framgång kan klandras.⁷¹

Exempel på felaktighet i kallelseförfarandet kan vara att kallelse inte har skett inom den tid som föreskrivs i 7 kap. 18 § eller följt den ordning som följer av bolagsordningen, se 7 kap. 23 §.⁷² Andra fel kan vara att kallelsens utformning inte överensstämmer med 7 kap. 24 §, t.ex. för att ärende varom beslut är fattat inte stod med i kallelsen, eller att bolagsstämman var sammankallad på annan plats än styrelsens säte eller den plats som finns angiven i bolagsordningen, se 7 kap. 15 §.

Eftersom reglerna om kallelse har som syfte att skydda aktieägare kan de åsidosättas genom samtliga aktieägares samtycke *in casu*.⁷³ Ett sådant samtycke innebär att aktieägarna godkänner att stämmobeslut fattas trots föreliggande formella felaktigheter.⁷⁴ I 7 kap. finns det dessutom en regel som förstärker denna princip om aktieägarnas samtyckesbehörighet, nämligen den i 26 §. Denna lyder:

Om en bestämmelse i denna lag eller bolagsordningen som rör kallelse till bolagsstämman eller tillhandahållande av handlingar har åsidosatts i något ärende, får bolagsstämman inte besluta i ärendet utan samtycke av de aktieägare som berörs av felet. Även utan sådant samtycke får dock bolagsstämman avgöra ett ärende som inte har tagits upp i kallelsen, om ärendet enligt lag eller bolagsordningen skall tas upp vid bolagsstämman eller omedelbart föranleds av ett annat ärende som skall avgöras. Den får också besluta att en extra bolagsstämma skall sammankallas för att behandla ärendet.

Av paragrafen framgår att kallelsen kan ses som en separat kallelse till varje enskilt ärende och att enbart det att ett ärende inte står med i dagordningen inte medför att sammankomsten förlorar karaktären av en bolagsstämma. Regeln om att vissa andra ärenden kan behandlas även om de inte finns upptagna i kallelsen ska inte ses som en befrielseregulering utan enbart en undantagsregel som behövs av praktiska skäl. Om formella fel enbart drabbar viss eller vissa aktieägare är det tillräckligt att enbart de samtycker till att beslut ändå fattas.⁷⁵

⁷⁰ Johansson 1990, s 199 och Stattin 2008 (A), s 116 fotnot 248.

⁷¹ Nial 1934, s 10 och Stattin 2008 (A), s 115. Se mer om detta under avsnitt 3.1.1.2 om kausalitetsprincipen.

⁷² Bolagsordningen kan t.ex. innehålla bestämmelse om att kallelse ska ske via e-post, se Nerep & Samuelsson 2009, s 432. Se dock paragrafen för när kallelse måste ske med post.

⁷³ Stattin 2008 (A), s 117 f. Om möjligheten att frångå regler genom aktieägares samtyckesbehörighet, se avsnitt 2.2.

⁷⁴ Detta är fallet när aktieägarna är medvetna om de formella felaktigheterna. Betydelsen av ett samtycke i förhållande till möjlighet att föra en klandertalan i efterhand diskuteras i avsnitt 5.1.2.

⁷⁵ Johansson 1990, s 198 ff.

3.1.1.1 Formlösa stämmobeslut

Som framgått kan regler som avser att skydda aktieägare åsidosättas med stöd av aktieägarnas samtyckesbehörighet i en enskild fråga. Detta innebär att aktieägare kan samtycka till att åsidosätta såväl formella som materiella skyddsregler för en bolagsstämma, för en enskild situation, och ändå åstadkomma ett giltigt stämmobeslut.⁷⁶ Det har i doktrin diskuterats huruvida det är nödvändigt att hålla ett formellt bolagsstämmomöte i de situationer då alla aktieägare är eniga om vad som ska beslutas.⁷⁷ Lagstiftaren har inte haft något att invända mot avsaknaden av faktiska sammankomster, främst eftersom reglerna avser att skydda aktieägares rättighet att utöva inflytande och det är upp till dem hur de vill disponera denna.⁷⁸ Den generella inställningen idag är att det går att fatta ett stämmobeslut utan något egentligt sammanträde, så länge enighet om avstegen från skyddsreglerna råder mellan aktieägarna.⁷⁹ Ett sätt att göra detta är att låta ett stämmoprotokoll cirkulera mellan aktieägarna för underskrift, vilken i sig innebär ett samtycke till att kallelsereglerna inte följts.⁸⁰ Ett sådant beslut brukar benämnas per capsulam beslut.

Att per capsulam beslut är att betrakta som en bolagsstämma har däremot inte alltid varit självklart.⁸¹ Ett av argumenten mot detta har varit att styrelsen har en rätt att delta på bolagsstämmorna, och att de därför skulle behöva ge sitt medgivande till att ett formellt bolagsstämmomöte inte skulle hållas för att ett per capsulam beslut skulle kunna utgöra en bolagsstämma.⁸²

En annan fråga är huruvida det dessutom krävs ett samtycke även till beslutets materiella innehåll för att en sådan per capsulam stämma ska vara giltig.⁸³ Argument för att enighet måste föreligga inte enbart för avvikelser från föreskrifterna i 7 kap. utan också för beslutets materiella innehåll, en konsensusregel, kan vara att det är på bolagsstämman som aktieägare kan argumentera för sin sak och chansen att övertala de andra aktieägarna ökar genom att sammanträde hålls än om beslut enbart fattas genom underskrifter.⁸⁴ Däremot kan det framhållas att en aktieägare som önskar föra argumentation i frågan inte behöver gå med på en avvikelse från

⁷⁶ Nerep & Samuelsson 2009, s 441 och Bergström & Samuelsson 2012, s 80.

⁷⁷ Se t.ex. Bergendal 1922, s 18 not 1, Karlgren 1929, s 238 not 2, Nial 1934, s 49 ff. och Johansson 1990, s 441.

⁷⁸ Prop. 2004/05:85, s 202 och Skog 2011, 179.

⁷⁹ Johansson 1990, s 441, Nerep & Samuelsson 2009, s 383 och 442, Arvidsson 2010, s 273 och Skog 2011, s 179 f.

⁸⁰ SOU 1941:9, s 486 f., Nerep & Samuelsson 2009, s 442, Skog 2009, s 181 och Johansson 2011, s 189.

⁸¹ Se t.ex. Gregow 2001, s 747 f. som menar att ett per capsulam beslut inte är att betrakta som en de jure bolagsstämma, men däremot något som ger verkan av ett stämmobeslut.

⁸² Se Gregow 2001, s 761 f. som är av uppfattningen att styrelsens rätt till att närvara är en förutsättning för att per capsulam beslut ska kunna få verkan av ett stämmobeslut (se vidare om hans uppfattning i föregående not). Se även Åhman 1997, s 725 f. som talar om huruvida lydadsplikt kan anses föreligga för stämmobeslut där styrelsen inte har närvarat.

⁸³ Johansson 1990, s 441 ff.

⁸⁴ Johansson 1990, s 444 f. Se Arvidsson 2010, s 276 som verkar förespråka en sådan konsensusregel.

formföreskrifterna och därför kan välja att inte acceptera att ett beslut fattas per capsulam. Det senare talar för att ett stämmobeslut per capsulam inte blir ogiltigt bara för att reservation föreligger mot beslutets materiella innehåll. Detta, att det väsentliga för att beslutet ska vara godtagbart som sådant är att enighet föreligger för avvikelser från formföreskrifterna i 7 kap., torde också vara den övervägande inställningen i doktrin.⁸⁵

Det är vidare viktigt att beakta att avsaknad av stämmoprotokoll inte innebär att ett stämmobeslut inte har fattats, men krav på protokoll föreligger t.ex. när beslutet ska registreras hos Bolagsverket. Protokollet i sig besitter inte någon konstituerande verkan för de beslut som fattats, men det utgör däremot ett starkt bevismedel för vilka beslut som fattats på bolagsstämman.⁸⁶

3.1.1.2 Kausalitetsprincipen

Ett beslut är enbart ogiltigt p.g.a. fel som förekommit i samband med bolagsstämman om felet har haft betydelse för beslutets tillkomst eller dess innehåll. Denna princip brukar benämnas kausalitetsprincipen och är tillämplig när det förekommit brist i kallelse, oavsett om bristen varit sådan att den leder till ett klanderbart beslut eller en nullitet.⁸⁷ Tillämpningen av kausalitetsprincipen framgår inte minst av lagförarbetena.⁸⁸

Det är inte alltid helt enkelt att avgöra om felet har inverkat på beslutet eller inte. Som exempel på när en klandertalan inte bör medges p.g.a. formellt fel brukar ges den situationen att kallelse inte har skett på föreskrivet sätt, men alla aktieägare har fått kännedom om den inom sådan tid att de har haft tid att förbereda sig och sätta sig in i ärendena inför den kommande bolagsstämman.⁸⁹ En annan situation är när en aktieägars röst har räknats mer än en gång och en korrekt räkning inte skulle ge ett annat resultat, d.v.s. rösterna hade ändå kommit över det föreskrivna majoritetskravet för beslutsfattande.⁹⁰

Väsentligt vid bedömning huruvida felet kan anses ha inverkat på beslutet eller inte blir enligt ovan anförda resonemang huruvida aktieägarna har fått kännedom om när bolagsstämma ska hållas och om vilka ärenden som där ska behandlas, inom sådan tid att de har kunnat medverka och förbereda sig inför den.⁹¹ Reglerna om att kallelsen måste ske inom viss föreskriven tid har av Nial framhållits ha som syfte att skydda aktieägarna mot överrumpling. Om ett ärende behandlas på bolagsstämman som inte finns

⁸⁵ Se t.ex. Johansson 1990, s 444 f. och Nerep & Samuelsson 2009, s 383.

⁸⁶ Johansson 1990, s 436 ff., Nerep 2003, s 315, Stattin 2008 (A), s 148 och Nerep & Samuelsson 2009, s 383. Det är dock möjligt att genom andra bevis söka visa att det som står i protokollet inte korrekt anger vad som beslutats, se NJA 1990 s 286.

⁸⁷ Nial 1934, s 10 ff., Johansson 1990, s 37 och Nerep 2003, s 352.

⁸⁸ SOU 1971:15, s 248 och Prop. 1975:103, s 417.

⁸⁹ Prop. 1975:103, s 401 och Johansson 1990, s 39.

⁹⁰ Johansson 1990, s 39.

⁹¹ Nial 1934, s 10, Johansson 1990, s 39 och Nerep 2003, s 352 f.

angivet i kallelsen har inte aktieägarna getts den tid som kan behövas för att sätta sig in i ärendet.⁹²

Har fel i kallelse inneburit att aktieägare inte har kunnat medverka på bolagsstämman eller inte har haft tid att förbereda sig anses det alltid föreligga en viss risk att detta kan ha inverkat på beslutet, varför det ska kunna klandras, antingen inom den föreskrivna tremånadersfristen eller också senare om felet anses väsentligt⁹³. Detta gäller även om den uteblivna rösten i sig inte hade ändrat utgången av röstningen. Anledningen till denna inställning är att om aktieägaren varit närvarande på bolagsstämman hade han eller hon kunnat argumentera för sin ståndpunkt och potentiellt fått med sig röster av de andra närvarande aktieägarna, vilket i sin tur hade kunnat leda till en annan utgång.⁹⁴ Detta synsätt, att en aktieägare eller en minoritet genom argumentation hade kunnat ändra utfallet i omröstningen, kräver dock att det formella felet i kallelseförfarandet är sådant att aktieägarna inte har kunnat medverka eller haft tid att förbereda sig. Om det föreligger annat formfel som inte har inskränkt just denna möjlighet torde en sådan övertalningsargumentation inte kunna beaktas.⁹⁵

Johansson är av uppfattningen att det är tillräckligt att en aktieägare inte har kunnat närvara p.g.a. felet för att det ska anses föreligga en kausalitet mellan detsamma och beslutet.⁹⁶ Nerep däremot anser att en sådan kausalitet inte bör föreligga om den uteblivna delen aktieägare är alltför liten i förhållande till de som har röstat för ett beslut, d.v.s. om beslutet fattades med övertygande röstmajoritet. Enligt Nerep är det osannolikt att de uteblivna aktieägarna i en sådan situation skulle kunna övertyga en så stor del av de övriga att rösta annorlunda, att beslutet i och med uteblivandet ska anses ogiltigt.⁹⁷

Det måste däremot anses svårt att helt utesluta möjligheten till en framgångsrik övertalningsargumentation. Som Nerep själv lyfter fram kan det förekomma situationer då minoriteten sitter på information som skulle ändra majoritetens beslutsunderlag och därmed även deras ståndpunkt. Bevisbördan för att ett annat beslut hade fattats med denna information åvilar den som påstår en sådan annorlunda utgång.⁹⁸

Kausalitetsprincipen tillämpas vid oavsiktliga formfel, men om de formella reglerna är uppsåttligt åsidosatta kan situationen behandlas annorlunda. Det

⁹² Nial 1934, s 11.

⁹³ För vidare diskussion om skillnad mellan mindre kallelsefel och väsentliga sådana se avsnitt 3.2.3.

⁹⁴ Johansson 1990, s 41 och Nerep 2003, s 353 f.

⁹⁵ Nerep 2003, s 354. Frågan huruvida närvaro på en bolagsstämma trots fel i formföreskrift kan innebära ett samtycke till det felet och att aktieägare därmed förlorat sin talan för detsamma behandlas under avsnitt 5.1.2.

⁹⁶ Johansson 1990, s 41.

⁹⁷ Nerep 2003, s 354.

⁹⁸ NJA 1936 s 684. Aktieägare hade att visa att annan aktieägares obehöriga deltagande (p.g.a. jäv) i överläggningen på bolagsstämman hade inverkat på utfallet av omröstningen. Se även Nerep 2003, s 354.

är möjligt att det under sådana omständigheter kan föreligga en presumtion för att felet har påverkat utgången av stämmobeslutet.⁹⁹

Omfattningen av kausalitetsprincipen är alltså inte helt klar och hänger i viss mån samman med huruvida aktieägare kan anses ha samtyckt till felaktigheten, se under avsnitt 5.1.2.

3.1.2 Materiella fel

Ett stämmobeslut kan också bli klandrat på grund av att det till sitt *innehåll* strider mot någon regel i ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen. Ett sådant materiellt fel föreligger när bolagsstämman har överskridit sin beslutanderätt.¹⁰⁰ Som ett exempel på detta kan nämnas när beslut fattas om att i framtiden bortse från en tvingande formföreskrift, vilket utgör en materiell bestämmelse.¹⁰¹

Ett beslut kan innehålla ett materiellt fel när majoritetsaktieägarna inte har tagit hänsyn till de obligatoriska minoritetsskyddsreglerna och samtycke till sådant avsteg saknas från berörda aktieägare.¹⁰² Ett sådant fall skulle vara att det på bolagsstämman beslutas att göras avsteg från den i 4 kap. 1 § stadgade likhetsprincipen eller generalklausulen i 7 kap. 47 §. Det har i doktrin diskuterats huruvida ett sådant överskridande måste klandras inom tremånadersfristen för att inte vara gällande eller om ett sådant beslut är att se som en nullitet och därför kan klandras även efter denna tidsfrist.¹⁰³ En vidare diskussion om detta förs under avsnitt 3.2.2.

Alla bolagsorgan är förpliktade att följa de bestämmelser som finns utsatta i bolagsordningen, men möjlighet finns för bolagsstämman att ändra reglerna genom ett fattat stämmobeslut med kvalificerad majoritet, eller högre om det föreskrivs i bolagsordningen. En sådan ändring kräver registrering hos Bolagsverket.¹⁰⁴ Exempel på bestämmelser som ska anges i bolagsordningen är vad bolaget har för verksamhetsföremål och syftet med verksamheten om detta är något annat än att generera vinst att fördela mellan aktieägarna.¹⁰⁵ Bestämmelser om detta begränsar bolagets ställföreträdares befogenhet i den mån att de inte kan ingå avtal med tredje man som strider mot bolagets verksamhetsföremål eller verksamhetssyfte.¹⁰⁶

⁹⁹ Johansson 2011, s 193.

¹⁰⁰ Johansson 2011, s 194.

¹⁰¹ Nial 1934, s 66. Ett sådant beslut torde utgöra en nullitet då avsteg från aktieägarskyddsregler för framtiden inte omfattas av aktieägarnas samtyckesbehörighet.

¹⁰² Johansson 2011, s 194.

¹⁰³ Se t.ex. Johansson 1990, s 29 not 53 som menar att detta är en grund för klander och Nerep 2003, s 336 som är av uppfattningen att ett sådant överskridande innebär en nullitet.

¹⁰⁴ Åhman 1997, s 656 och Johansson 2011, s 67. Se även under inledande avsnitt 2.

¹⁰⁵ Se 3 kap. 1 och 3 §§. Att vinstsyftet är självklart framgår genom att syftet enbart behöver uppges om det skulle avvika från detta.

¹⁰⁶ Johansson 2011, s 70. För mer ingående diskussion huruvida stämmobeslutet kan anses strida mot verksamhetsföremålet eller syftet se Johansson 1990, s 110 ff. och Åhman 1997, s 676 ff.

I doktrin har det diskuterats huruvida det är möjligt för bolagsstämman att frångå bolagsordningen *in casu* genom att t.ex. fatta beslut som står i strid med bolagets verksamhetsföremål, om det på bolagsstämman röstas för beslutet med sådan majoritet som krävs för ändring av bolagsordningen. Den nu rådande ståndpunkten torde vara att det krävs en ändring av bolagsordningen för att sådant beslut ska vara giltigt. I ett fall där bolagets verksamhetsföremål var att bedriva kvarnrörelse och beslut om inkråmsförsäljning innebar en avyttring av fastighet vari denna verksamhet bedrevs, ansåg HD att försäljningen innebar en överträdelse av bolagsordningen, varför ändring av denna behövde ske innan sådant beslut kunde fattas. Detta gällde även om erforderlig majoritet för sådan ändring fanns redan vid beslutsfattandet om inkråmsförsäljningen. HD:s beslut i frågan innebär en inskränkning i bolagsstämmans beslutanderätt till skydd för minoriteten.¹⁰⁷

Det har ifrågasatts om denna ståndpunkt, att det inte går att göra sådant avsteg *in casu*, innebär en onödig formalism. Det är ineffektivt att först behöva ändra bolagsordningen innan stämmobeslut kan fattas när tillräckligt många aktieägare är närvarande för att besluta om en sådan bolagsordningsändring redan vid beslutsfattandet. Detta framförallt när avsteg från den specifika bestämmelsen enbart är en engångsföreteelse. Mot detta måste ställas att en ändring av bolagsordningen måste registreras och att den dessförinnan inte kan verkställas. Detta innebär att det föreligger ett visst rådrum mellan beslut om ändring och registrering där aktieägare som ogillar beslutet har en möjlighet att t.ex. sälja av sina aktier. Hade ett avsteg från bolagsordningsbestämmelsen vid enstaka tillfälle ansetts som giltigt hade denna möjlighet inte funnits.¹⁰⁸ Den enda möjligheten att frångå bestämmelser i bolagsordningen *in casu* är alltså om aktieägarna enhälligt väljer att frångå en sådan. Ett sådant enhälligt samtycke torde dock endast få betydelse om beslutet inte medför en kränkning av bolagsordningens bestämmelser för framtiden.¹⁰⁹

En närliggande fråga är huruvida registrering av bolagsordningsändringen har en betydelse för beslutets giltighet.¹¹⁰ Intressant för denna uppsats frågeställning är frågan huruvida en registrering av en bolagsordningsändring gör ett annars ogiltigt stämmobeslut gällande. Svaret på den frågan är att en registrering i sig inte har en konstitutiv verkan i den bemärkelsen och skulle ett ogiltigt stämmobeslut registreras måste det avregistreras när upphävning eller ändring av beslutet har skett.¹¹¹

¹⁰⁷ NJA 1967 s 313. Se t.ex. Nial 1971, s 738 f. som med hänvisning till detta fall anser att det för att bolagsordningens bestämmelser ska få frångås krävs samtycke från samtliga aktieägare, eftersom varje aktieägare har en rätt att kräva att bolagsordningens bestämmelser ska följas.

¹⁰⁸ Johansson 1990, s 107 ff.

¹⁰⁹ Cederberg 1935, s 445 och Åhman 1997, s 660.

¹¹⁰ För vidare diskussion om detta, se Åhman 1997, s 661 ff.

¹¹¹ Åhman 1997, s 664 och Nerep & Samuelsson 2009, s 513.

3.1.3 Klanderverkan

En klandertalan måste enligt 7 kap. 51 § 1 st. väckas inom tre månader från dagen då stämmobeslutet fattades, annars blir klandertalan preskriberad. Det anges inte i lagtexten huruvida en preskribering innebär att det felaktiga stämmobeslutet blir gällande eller inte, men det framgår tydligt i lagförarbeten till klanderreglerna att klanderpreskriptionen ska medföra att beslutet blir att anse som gällande och därmed verkställbart.¹¹² Detta konstaterande från lagstiftarens sida kommer troligtvis från att den rådande uppfattningen innan ABL 44 var att ett beslut som krävde registrering skulle vägras sådan även om klanderpreskription inträffat, vilket påverkade beslutets möjlighet till verkställighet.¹¹³ Detta innebar att syftet med klanderreglerna, att vinna klarhet i när ett beslut kunde verkställas av styrelsen, inte uppnåddes.¹¹⁴ Klanderregeln i ABL 44 kom därför att föreskriva att ett beslut blev gällande efter det att tid för klandertalan hade passerat, utan att talan väckts.¹¹⁵ Detta stadgande togs dock bort inför ABL 75 och ersattes med att klanderpreskriptionen leder till att rätten till talan går förlorad¹¹⁶, vilket även i princip föreskrivs i dagens ABL.¹¹⁷ Vidare föreskrivs det i 27 kap. 2 § 4 st. att beslut som drabbats av klanderpreskription får registreras av Bolagsverket.¹¹⁸

Om det inom tre månader från beslutsfattande bekräftas att beslutet innehåller antingen ett formellt eller materiellt fel har domstolen enligt 7 kap. 52 § en möjlighet att ändra beslutet. En sådan möjlighet föreligger däremot endast när det otvetydigt kan fastställas vilket det riktiga beslutet skulle varit om felet inte hade förekommit.¹¹⁹ Se t.ex. avsnitt 3.1.1.2 om kausalitetsprincipen för hur svår en sådan bedömning kan vara vid formella fel. En situation då en ändring skulle kunna vara möjlig är när felräkning av rösterna har skett och en korrekt rösträkning visar på erforderlig majoritet.¹²⁰ Av 7 kap. 52 § följer att oavsett om beslutet upphävs eller ändras gäller det gentemot alla aktieägare och inte enbart mot den som har fört klandertalan.¹²¹ Däremot hindrar inte en ogiltigförklarad klandertalan framställd av en aktieägare en annan aktieägare att föra en ny sådan talan så länge detta sker inom tremånadersfristen.¹²²

¹¹² Prop. 1975:103, s 414.

¹¹³ Se t.ex. NJA 1923 s 199. Se även Nial 1934, s 84 f. och Åhman 1997, s 731 f.

¹¹⁴ SOU 1941:9, s 555 och Nial 1934, s 84 ff.

¹¹⁵ 138 §, 2 st. ABL 44. ”Försummas det, vare beslutet gällande.”

¹¹⁶ 9 kap. 17 § ABL 75.

¹¹⁷ ABL 7 kap. 51 §. ”Om inte talan väcks inom denna tid, är rätten att föra talan förlorad”.

¹¹⁸ Se dessutom Nerep 2003, s 324 f. om att sådan länkning av registreringshinder inte torde ske för nullitetsbesluten.

¹¹⁹ Se t.ex. NJA 1960 s 698 där HD ansåg att det tydligt gick att fastställa vad beslutet skulle varit om fel inte förekommit och ändrade därför beslutet, istället för att undanröja det samma. Se även Johansson 2011, s 195 f.

¹²⁰ Nial 1934, s 59.

¹²¹ Se även Nerep 2003, s 319 f.

¹²² Nial 1934, s 94.

Beslutet anses i majoriteten av fallen så som från början ogiltigt. Följden av att ett beslut förklaras ogiltigt *ex tunc* blir, vid de fall verkställighet har skett, att prestationer, om möjligt, ska återgå. Exempel på när hinder för sådan återgång kan föreligga är när ett stämmobeslut, trots att det inte var gällande, har blivit verkställt av styrelsen genom slutande av avtal med godtroende tredje man.¹²³

Ett undantag från ogiltighet *ex tunc* är när ogiltigheten rör ett styrelseval. För att inte bolaget ska hamna i en situation där de inte har några ställföreträdare, ska styrelseledamöterna anses så som behöriga att företa åtgärder fram till dess att domstolen förordar annat genom att upphäva beslutet eller inhibition av detsamma.¹²⁴ När det kommer till förhållandet till tredje man kan den i princip anses skyddad genom 27 kap. 5 §. Bolaget är alltså bundet av rättshandlingar styrelsen företagit under denna tid så länge tredje man inte kände till felet eller bristen. Kravet på god tro förhindrar att situationen utnyttjas av tredje man till hans fördel.

Beslut som är klanderbart är alltså verksamt tills dess att det har blivit upphävt eller ändrat efter en klandertalan, eller om beslutet åläggs ett verkställighetsförbud fram tills dess att klandertalan har blivit avgjord.¹²⁵ Förutsättningarna för sådana interimistiska beslut sätts ut i 15 kap. 3 § RB och är att aktieägaren kan visa sannolika skäl att han eller hon har en talan mot bolaget och att värdet av denna kan förringas om bolaget utövar viss verksamhet eller företar viss handling. Om beslut om detta fattas innebär det förvisso ett säkerställande av aktieägarens rätt, men det kan krävas att aktieägaren måste ställa säkerhet för bolagets kostnader det riskerar lida av att inte kunna verkställa beslutet.¹²⁶

3.2 Nullitetsbeslut

I 7 kap. 51 § 2 st. anges tre fel som har ansetts så väsentliga att talan kan föras mot beslut behäftade med dessa fel även efter tremånadersfristens utgång. Dessa är när 1) beslutet är sådant att det inte kan fattas ens med samtliga aktieägares samtycke, 2) samtycke till beslutet krävs av samtliga eller vissa aktieägare och något sådant samtycke inte har getts, eller 3) kallelse till bolagsstämman inte har skett eller de regler om kallelse som gäller för bolaget i väsentliga delar inte har följts. Beslut behäftade med dessa fel har i förarbeten och i doktrin kommit att benämnas nulliteter.¹²⁷

¹²³ Johansson 2011, s 195 f.

¹²⁴ Se NJA 1998 s 419 där den påtagliga risk det skulle medföra för bolaget om styrelsen inte skulle anses vara behörig vid sådana fel poängterades. Se även Nial 1934, s 98, Nerep & Samuelsson 2009, s 515 och Andersson m.fl. 2013, s 7:104 f.

¹²⁵ Nerep & Samuelsson 2009, s 513 f.

¹²⁶ Se 15 kap. 6 § RB och Nerep & Samuelsson 2009, s 514.

¹²⁷ Se t.ex. SOU 1971:15, s 245, Prop. 1975:103, s 415, Nial 1934, s 6, Nerep 2003, s 320 och Stattin 2008 (B), s 75 f.

En sådan benämning har dock kommit att ifrågasättas på senare tid och en mer korrekt benämning skulle kunna vara beslut som är klanderbara inom en viss tidsfrist och sådana som är klanderbara även efter denna tid.¹²⁸ I senare förarbeten talas det om ”kvalificerad ogiltighet”¹²⁹ och ”starkare effekt”¹³⁰. En anledning till denna kritik är troligtvis att det anses att även nullitetsbesluten kan bli gällande efter en längre tids passivitet från aktieägarnas sida.¹³¹ Klanderbara beslut och nulliteter är däremot det begreppspar som används i denna uppsats. En diskussion om begreppet nullitet förs under avsnitt 6.1.

När klanderreglerna infördes i ABL 1895 fanns ingen särskild regel om nullitetsbeslut med, men i motiven till lagen anges att preskriptionsregeln inte skulle omfatta de beslut där stämman gått utöver sin befogenhet till kränkning av tredje mans rätt.¹³² Nial menar att det innan dessa klanderregler infördes i lag gällde att alla felaktiga beslut var att se som nulliteter mot vilka talan kunde föras utan någon begränsning i tid.¹³³ Det var först i ABL 44 som en distinktion mellan olika typer av fel gjordes. Beslut som omfattades av klanderfristen definierades. Genom en läsning e contrario av regeln och förarbetena till densamma kan utläsas att nullitetsbesluten var de där regler som var avsedda att skydda andra än nuvarande aktieägare, t.ex. borgenärer eller framtida aktieägare och regler som var avsedda att fungera i allmänt intresse hade åsidosatts. Hit hörde även absolut obligatoriska regler om bolagets organisation och verksamhet.¹³⁴

I förslaget till ABL 44 diskuteras det huruvida en längre preskriptionstid på sex månader skulle införas för när det förelåg särskild fara att beslut förbisågs av aktieägare. Dessa var när kallelsereglerna väsentligen eftersatts, ärenden tagits upp på bolagsstämman som inte stod med i kallelsen eller när beslutet inte tagits upp på korrekt sätt i protokollet.¹³⁵ Det ansågs dock av lagrådet vara tillräckligt med tre månader för en aktieägare att skaffa sig kännedom om beslut som fattats på en bolagsstämma, och försöket till att stärka aktieägarnas skydd fick ge vika för bolagets intresse av att ha så kort preskriptionstid som möjligt. Det ansågs inte heller önskvärt att i lagtext definiera de extraordinära fall för vilka klanderpreskription inte skulle infalla.¹³⁶ I doktrin påpekades svårigheten med att bestämma vilka rättskränkningar som skulle vara av sådan art att de inte skulle omfattas av

¹²⁸ Nerep 2003, s 320.

¹²⁹ Prop. 1993/94:196, s 173.

¹³⁰ Prop. 1975:103, s 416.

¹³¹ SOU 1941:9, s 245, Prop. 1975:103, s 412, Nerep 2003, s 357 ff. och Stattin 2008 (B), s 102 f.

¹³² Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag om aktiebolag, 1890, s 120.

¹³³ Nial 1934, s 65.

¹³⁴ SOU 1941:9, s 557 och Prop. 1944:5, s 195 och 367. Se även Nial 1934, s 69 som menar att nullitetsverkan enbart träffar de beslut som till sitt innehåll strider mot en absolut obligatorisk rättsregel.

¹³⁵ SOU 1941:9, s 557 f.

¹³⁶ Prop. 1944:5, s 169 f.

klanderpreskriptionen och att aktieägarnas skyddsbehov istället kunde tillgodoses genom skadeståndsregler.¹³⁷

Det var som sagt i ABL 75 som klanderreglerna fick den utformning som de i princip har idag.¹³⁸ Det har till stor del överlämnats åt rättsutvecklingen att avgöra närmre vilka fel som omfattas av de olika nullitetspunkterna i 7 kap. 51 § 2 st. och rättsläget här är långt ifrån klart.¹³⁹ Nedan följer en redogörelse för hur diskussion har kommit att föras i doktrin rörande vilka fel som omfattas av vilken nullitetspunkt samt förhållandet mellan felen som leder till klanderbara beslut och de som innebär nullitetsbeslut.

3.2.1 Beslut omfattas inte av aktieägarnas samtyckesbehörighet

Som tidigare nämnts under avsnitt 2.2 finns det i ABL regler som är obligatoriska men att de, beroende på ändamålet med regeln, i vissa fall kan åsidosättas genom aktieägarnas samtyckesbehörighet. Det är dock en del av dessa obligatoriska regler som aktieägarna inte kan disponera över. Ett stämmobeslut som står i strid mot dessa absolut obligatoriska regler har kommit att benämnas som det riktiga nullitetsfallet för vilket klanderfristen i stort sett borde vara evig. Det anses egendomligt att ett stämmobeslut där dessa regler åsidosätts skulle kunna bli gällande genom att aktieägarna håller sig passiva.¹⁴⁰

3.2.1.1 Absolut obligatoriska regler inom ABL

Att här peka ut vilka regler i ABL som är absolut obligatoriska skulle ta mycket plats i anspråk och har därför avgränsats från denna uppsats. Det kan däremot sägas att de absolut obligatoriska reglerna generellt utgörs av de regler som är avsedda att skydda andra än nuvarande aktieägare, t.ex. borgenärer eller framtida aktieköpare samt de som är avsedda att fungera i allmänt intresse. Regler som är avsedda att skydda borgenärers intresse är framförallt de som avser att upprätthålla skyddet för det bundna kapitalet.¹⁴¹ Ett exempel på sådana regler är den om att vinstutdelning inte får ske om det efter sådan inte finns full täckning för bolagets bundna kapital eller om den annars inte kan anses försvarlig.¹⁴²

¹³⁷ Cederberg 1935, s 446.

¹³⁸ Se t.ex. Prop. 2004/05:85, s 603.

¹³⁹ SOU 1971:15, s 247 och Nerep 2003, s 322.

¹⁴⁰ Nerep 2003, s 320 ff. Se t.ex. Nial 1934 som benämner dessa beslut ”obotligt ogiltiga”, se s 70. Se vidare diskussion om detta under avsnitt 5.4.

¹⁴¹ SOU 1971:15, s 247, Johansson 1990, s 97 och Nerep 2003, s 323.

¹⁴² Se 18 kap. 4 § tillsammans med 17 kap. 3 §.

Även regler om bolagets organisation och verksamhet anses i många fall vara absolut obligatoriska.¹⁴³ Här omfattas funktionsfördelningen mellan bolagsorganen. Ett exempel är att det på de områden där bolagsstämman har exklusiv kompetens krävs ett stämmobeslut för att beslut om detta ska kunna fattas.¹⁴⁴ Denna exklusiva kompetens om att t.ex. besluta om vinstutdelning eller nedsättning av aktiekapital måste i första hand anses syfta till att upprätthålla bolagets organisation och utgör inte ett skydd för tredje man.¹⁴⁵ Om reglerna om bolagets organisation inte följs kan bolaget riskera att försättas i tvångslikvidation.¹⁴⁶

I sammanhanget kan nämnas att det för beslut om fusionsplan och delningsplan finns en särskild stadgad preskriptionstid.¹⁴⁷ Mot dessa måste talan föras inom sex månader för att inte talan mot bolaget för det felaktiga beslutet ska gå förlorad.¹⁴⁸ Till grund för en sådan särskilt stadgad preskriptionstid ligger ett EU-rättsligt bolagsdirektiv.¹⁴⁹

Det finns i ABL också regler som aktieägarna kan åsidosätta genom sin samtyckesbehörighet *in casu*, men inte för framtiden. Ett beslut om att i framtiden t.ex. åsidosätta likhetsprincipen är inte giltigt och ett sådant beslut torde drabbas av nullitetsverkan i enlighet med den förevarande punkten.¹⁵⁰

3.2.1.2 Tvingande regler inom annan lag

När klanderreglerna infördes första gången 1895 stadgades att talan kunde föras mot beslut som stred mot lag eller annan författning. I ABL 10 minskades dock tillämpningsområdet till enbart beslut som stred mot ABL, tillämplig lag om årsredovisning eller bolagsordningen.¹⁵¹ Detta innebär att dagens klanderregler anger när nullitet föreligger enligt aktiebolagsrättsliga rättsgrundsatser, men inte vad som gäller om beslutet t.ex. tillkommit på ett sätt som strider mot allmänna avtalsrättsliga regler.¹⁵² I förarbetena framgår det däremot att det för beslut som strider mot annan lag än ABL eller annan

¹⁴³ Johansson 1990, s 97. Se även Nerep 2003, s 325 där en uppräknig av sådana regler som får anses absolut obligatoriska görs. Det anses alltså inte att alla ABL:s regler om bolagets organisation är absolut obligatoriska.

¹⁴⁴ Märk dock att det för vissa delar av stämmans exklusiva kompetens går att delegera beslutsfattande åt styrelsen, Nerep 2003, s 326 f. Stattin 2008 (B), s 87 anför att även sådana beslut som fattas av styrelsen efter delegation av bolagsstämman kan klandras.

¹⁴⁵ Nerep 2003, s 326 f.

¹⁴⁶ Johansson 1990, s 97.

¹⁴⁷ Se 7 kap. 51 § 3 st. med hänvisning till 23 kap. 52 § och 24 kap. 30 §. Se också Nerep 2003, s 324 som hänför dessa till ABL:s absolut obligatoriska ordningsregler.

¹⁴⁸ Se 23 kap. 52 § och 24 kap. 30 §. Se även 23 kap. 52 § 3 st för gränsöverskridande fusioner och om att fusionsbeslut inte kan angripas vid sådana om det föreligger ett lagkraftvunnet beslut om tillstånd till verkställighet.

¹⁴⁹ Se Tredje bolagsdirektivet, artikel 22 c.

¹⁵⁰ Nerep 2003, s 335.

¹⁵¹ Nial 1934, s 21.

¹⁵² Se t.ex. SOU 1941:9, s 556 f. och Prop. 1944:5 s 367. Se däremot Nerep 2003, s 332 som verkar vara av åsikten att punkt 1 i 7 kap. 51 § 2 st. har ett vidare tillämpningsområde än övriga delar av reglerna och alltså omfattar stämmobeslut som strider mot lagstiftning av straffrättslig och offentligrättslig karaktär. Jag har dock valt att istället behandla dessa situationer enligt allmänna rättsregler.

allmän rättsgrundsats som medför rättshandlingars ogiltighet kan föreligga ogiltighet enligt allmänna rättsregler.¹⁵³ Vad dessa allmänna rättsregler kan vara diskuteras vidare i avsnitt 4.2.

Det har anförts som självklart att stämmobeslut som strider mot god sed eller utgör en kriminell åtgärd är ogiltiga.¹⁵⁴ Vad gäller god sed ändras denna med samhällsklimatet och torde vara beroende av domstolens uppfattning av dess innebörd. Detta kan tala för att beslut enbart bör tillskrivas ogiltighet då det i uppenbara fall strider mot god sed.¹⁵⁵ Att ett beslut står i strid med vanlig civillag leder däremot inte till att stämmobeslutet i och för sig blir ogiltigt.¹⁵⁶

Då klanderreglerna enbart avser det interna förhållandet i bolaget kan det vara mer lämpligt att civilrättsligt tvingande regler, som om beslut strider mot dem leder till ogiltighet, får genomslagskraft först på verkställighetsplanet.¹⁵⁷

3.2.2 Erforderligt samtycke saknas

Nullitetspunkt 2 avser att träffa sådana beslut där samtycke krävs av alla eller vissa aktieägare, vars rätt beslutet inkräktar på, och sådant samtycke inte har getts. Den är däremot inte avsedd att tillämpas på sådana fall då lagen ställer upp särskilda röstmajoritetsregler.¹⁵⁸

Både denna punkt och nästkommande punkt, om väsentligt eftersättande av kallelsereglerna, berör sådana förhållanden som aktieägarna själva kan disponera över genom sin samtyckesbehörighet. Reglernas införande måste alltså anses ha gått emot den innan ABL 75 rådande uppfattningen om att nullitetsverkan enbart gällde för sådana beslut som åsidosatte regler som avsåg att skydda andra än de nuvarande aktieägarna, d.v.s. de absolut obligatoriska reglerna.¹⁵⁹ För dessa fall måste förutsättas att klander måste ske för att de ska bli ogiltigförklarade, och en sådan talan torde inte gå att väcka i all oändlighet.¹⁶⁰

Innan ABL 75 gällde att klanderpreskription inte inträffade på sådana beslut där registrering krävdes och där de föreskrivna röstmajoritetsreglerna för

¹⁵³ SOU 1941:9, s 557.

¹⁵⁴ SOU 1971:15, s 246, Prop. 1975:103, s 413 och Johansson 1990, s 95 f.

¹⁵⁵ Johansson 1990, s 95 f. Som exempel ges att beslut som innebär en köns- eller rasdiskriminerande åtgärd torde strida mot god sed.

¹⁵⁶ SOU 1971:15, s 246 och Prop. 1975:103, s 413.

¹⁵⁷ Johansson 1990, s 97. Se avsnitt 2.3 för styrelsens ansvar att inte verkställa beslut som kan ådra bolaget skada.

¹⁵⁸ Prop. 1975:103, s 416.

¹⁵⁹ Detta har bl.a. poängterats av Nerep 2003, s 337 ff. som anser det märkligt att Nial, som utarbetade lagförslaget till ABL 75, genom denna regels införande gick ifrån sin egen distinktion mellan beslut som var klanderbara och nulliteter som framfördes i Nial 1934, s 69 ff.

¹⁶⁰ Nerep 2003, s 320 ff.

beslutsfattande inte iakttagits. En talan mot sådana beslut kunde alltså föras även efter talefristens utgång, såvida inte registrering skett trots detta fel. En sådan felaktig registrering ansågs nämligen göra beslutet gällande.¹⁶¹ Detta ansågs inför införandet av ABL 75 skapa en hybrid mellan klanderbara beslut och nulliteter, och att det innebar en alltför stor olägenhet för bolagen när så viktiga besluts giltighet fortsatte att vara oviss.¹⁶² Idag är därför beslut om ändring av bolagsordningen, som måste registreras i enlighet med 27 kap. 5 §, där föreskriven röstmajoritet inte har uppnåtts, endast att anse som klanderbara och kan i och med detta registreras efter att tremånadersfristen har passerat.¹⁶³

I motiven till ABL 75 framförs det uttryckligen att lagen som den skulle komma att bli inte skulle innehålla någon regel där samtliga aktieägares samtycke krävdes för ändring av bolagsordningen.¹⁶⁴ Detta gäller även för nuvarande ABL. En annan sak är att bolagsordningen kan innehålla ett sådant krav på enhetligt samtycke, även om detta inte borde vara så vanligt då ett sådant införande ger varje enskild aktieägare en vetorätt till framtida ändringar. Vanligare är att sådana överenskommelser görs i aktieägaravtal.¹⁶⁵ Det sägs däremot inget i motiven om huruvida lagen innehåller några regler där samtliga aktieägares samtycke krävs för annat beslutsfattande.

Frågan huruvida beslut som innebär avsteg från t.ex. likhetsprincipen eller generalklausulen, fattade utan samtliga aktieägares samtycke, utgör nulliteter eller enbart klanderbara beslut har diskuterats i doktrin.¹⁶⁶ Grunden till meningsskiljaktigheterna ligger i huruvida den förevarande nullitetspunkten enbart omfattar regler där det uttryckligen föreskrivs att samtliga aktieägares samtycke måste föreligga, eller om den omfattar alla regler där sådant samtycke *de facto* krävs för beslutsfattande. Likhetsprincipen, som främst kan anses komma till uttryck i 4 kap. 1 §, säger att utgångspunkten är att alla *aktier* har lika rätt i bolaget. Generalklausulen i 7 kap. 47 § stadgar att bolagsstämman inte får fatta beslut som innebär en otillbörlig fördel för aktieägare till nackdel för bolaget eller annan aktieägare. Här är alltså fokus istället på *aktieägaren*.¹⁶⁷ Båda dessa regler är ett minoritetsskydd och avsteg kan därför enbart ske med samtliga aktieägares samtycke eller av de aktieägare på vilkas rätt stämmobeslutet inkräktar.¹⁶⁸ Sådant krav på samtycke framgår dock inte uttryckligen av lagtexten.

¹⁶¹ Prop. 1975:103, s 416.

¹⁶² SOU 1971:15, s 247.

¹⁶³ Prop. 1975:103, s 416.

¹⁶⁴ Prop. 1975:103, s 416.

¹⁶⁵ Nerep 2003, s 333.

¹⁶⁶ Redogörelse för denna följer i nästa stycke.

¹⁶⁷ För en vidare diskussion om förhållandet mellan dessa två regler se t.ex. Andersson & Pehrson 2008.

¹⁶⁸ Bergendal 1922, s. 46 och Bergström & Samuelsson 2012, s 80. För tydlighetens skull kan påminnas om att avsteg från sådana regler enbart kan göras *in casu* och inte för framtida beslut, se avsnitt 2.2. Däremot kan det på skilda ställen i lagen finnas en regel som möjliggör att avsteg görs från dessa regler även utan samtliga aktieägares samtycke.

Johansson menar att den förevarande nullitetspunkten enbart omfattar sådana regler där det uttryckligen framkommer att samtliga aktieägares samtycke krävs.¹⁶⁹ Eftersom ABL inte innehåller några sådana regler borde nullitetspunkt 2, enligt Johanssons ståndpunkt, enbart träffa sådana stämmobeslut som åsidosätter potentiella bestämmelser om samtliga aktieägares samtycke i bolagsordningen. Nerep är däremot av uppfattningen att regeln tar sikte ”på samtliga regler och principer i aktiebolagsrätten som i samband med bolagsstämmobeslut kräver samtycke av alla eller vissa aktieägare för att en avvikelse från regeln eller principerna skall ges giltighet”.¹⁷⁰ Detta kommer han fram till genom en läsning av regeln mot bakgrund av förarbetena. Nerep anser det befogat att ifrågasätta varför lagstiftaren skulle införa en nullitetspunkt som inte träffar några beslut, eftersom explicita samtyckeskrav saknas.¹⁷¹ Det som kan poängteras är dock att nullitetspunkten även träffar bestämmelser i bolagsordningen, vilka uttryckligen kan föreskriva ett sådant samtycke.¹⁷² Nereps ifrågasättande är därför inte helt befogat.

Det kan även konstateras, vilket Nerep också själv tar upp, att en sådan tolkning av nullitetspunkten blir mycket långtgående och i allra högsta grad går emot den uppfattning som legat till grund för klanderreglerna sedan deras införande, den om att beslut som enbart kränker nuvarande aktieägares rätt ska vara klanderbara och inte nulliteter.¹⁷³ Nial konstaterar förvisso redan 1934 att avsteg från likhetsprincipen ibland skulle kunna utgöra skäl för nullitet, men att ett sådant stort tillämpningsområde skulle innebära att nullitetens existens måste ifrågasättas.¹⁷⁴

Nereps slutsats, att punkten skulle omfatta alla de situationer då aktieägarskyddsreglerna åsidosätts, har kommit att kritiseras av Stattin. Ett argument som anförs är att Nial, som var ordförande i utredningen inför ABL 75, senare har kommenterat förevarande punkt och poängterat att lagstiftaren enbart haft för avsikt att nullitetspunkten skulle omfatta de beslut där avsteg görs från aktieägarskyddsregler där det föreligger ett uttryckligt samtyckeskrav i lagtext. Stattin anser att en motsatt tolkning gör 7 kap. 50 § meningslös. En sådan vid tolkning måste också anses gå emot syftet med klanderreglerna, som är att beslut inte ska kunna upphävas under allt för lång tid. Reglernas ändamål talar därför enligt Stattin för en tolkning som innebär att så få fall som möjligt leder till att besluten hänger i luften under för lång tid.¹⁷⁵

Räckvidden av nullitetspunkt 2 är alltså i viss mån oklar. Det som kan tilläggas som kritik mot Nereps tolkning är att den omfattar många fler

¹⁶⁹ Se Johansson 1990, s 29 not 53 och Nerep 2003, s 336. Se även Johansson 2011, s 195 där han vidhåller uppfattningen om att något krav på samtliga aktieägares samtycke till beslutsfattande inte finns i ABL.

¹⁷⁰ Nerep 2003, s 336.

¹⁷¹ Nerep 2003, s 337.

¹⁷² Andersson m.fl. 2013, s 7:102.

¹⁷³ Nerep 2003, s 337 ff.

¹⁷⁴ Nial 1934, s 77 not 119.

¹⁷⁵ Stattin 2008 (B), s 97 ff.

aktieägarskyddsregler än just likhetsprincipen och generalklausulen. Exempelvis innebär en sådan tolkning att även de formella reglerna i 7 kap., vilka kräver samtliga aktieägares samtycke, eller i vart fall samtycke av de aktieägare som träffats av felet, för avsteg, omfattas. Exempel på dessa är hur sammankallande av stämma ska gå till och orten för densamma. Som kommer framgå under avsnitt 3.2.3 kan avsteg från dessa, utan samtycke, leda till nullitet i enlighet med den tredje nullitetspunkten, väsentligt fel i kallelse. Om Nereps tolkning är korrekt innebär den alltså inte enbart, så som Stattin framhållit, att 7 kap. 50 § blir meningslös, utan även att vikten av den tredje nullitetspunkten kan ifrågasättas.

Personligen anser jag att det är mer som talar för Stattins och Johanssons tolkning av regeln.¹⁷⁶ Det bör hållas i minnet att anledningen till att uppdelningen mellan klanderbara beslut och nulliteter infördes från början var att ge aktieägarna ett extra skydd i de situationer då det förelåg större risk att de förbisåg att beslut hade fattats. Om det inte föreligger något fel i kallelse och aktieägarna därför är medvetna om att bolagsstämma hålls och vad som ska tas upp till beslutsfattande, borde risken att aktieägarna missar att ett beslut fattats utan allas samtycke minska. Det kan förvisso fortfarande vara så att en aktieägare väljer att inte i efterhand ta reda på vilka beslut som fattats på bolagsstämman som han eller hon valt att inte närvara vid och därför inte blir medveten om felet. Frågan är dock om inte skyddsintresset för aktieägaren i en sådan situation borde vara mindre och att felet därmed enbart borde leda till ett klanderbart beslut. Detta nyss anförda talar enligt mig för en snävare tolkning av tillämpningsområdet för den förevarande punkten. Det är dock svårt att helt bortse från regelns ordalag och det är därför önskvärt med en mer klagörande utformning av punkten där det tydligare framgår vilka fel lagstiftaren har avsett ska omfattas av nullitetspunkt 2.

3.2.3 Väsentligt fel i kallelse

Under avsnitt 2.1 ovan diskuterades förutsättningarna för att ett beslut ska utgöra ett stämmobeslut. En av dessa är att sammankomsten varpå beslutet fattas ska utgöra en bolagsstämma. Den tredje nullitetspunkten, när kallelse inte har skett eller reglerna för kallelseförfarandet i väsentliga delar inte har följts, har en nära sammankoppling till detta. Punkten har troligtvis sitt ursprung i lagförslaget till ABL 44 om en längre preskriptionstid för fall där utfärdandet av kallelsen väsentligt eftersatts, men infördes först i ABL 75.¹⁷⁷

Vilka fel som är att se som väsentliga, varför de medför ogiltighet av graden nullitet istället för enbart klanderbart, är inte helt klart.¹⁷⁸ Som exempel på väsentliga fel anför lagstiftaren att kallelse inte skett inom föreskriven tid.

¹⁷⁶ Se även Andersson 2004, s 550 som menar att denna uppfattning, att stämmobeslut som strider mot likhetsprincipen eller generalklausulen inte utgör en nullitet utan ett klanderbart beslut, torde vara den etablerade uppfattningen bland akademiker i bolagsrätt.

¹⁷⁷ Se ovan under avsnitt 3.2 och Moberg 2007, s 302.

¹⁷⁸ Moberg 2007, s 304.

Inför införandet av punkten i ABL 75 framförde remissinstanser en oro inför att mindre avvikelser skulle komma att utgöra nullitetsbeslut. Som svar på detta anfördes att så länge alla aktieägarna har fått rimliga möjligheter att delta ska sådan nullitetsverkan inte uppstå. En närmre avgränsning har lämnats åt rättstillämpningen.¹⁷⁹

Exempel som getts i doktrin är att kallelse har skett till extra bolagsstämma utan att syftet med densamma angetts eller att underlaget är otillräckligt för beslutsfattande.¹⁸⁰ Riktlinjer som kan dras är att det troligtvis är att anse som ett väsentligt fel när det synbarhetskrav som finns uttryckt i kallelsereglerna har åsidosatts och det har medfört att alla aktieägare inte har fått rimliga möjligheter att delta.¹⁸¹

I förarbetena till klanderreglerna görs en avgränsning för reglernas tillämpningsområde mot sådana beslut som inte kan anses vara fattade på en bolagsstämma. Som exempel ges beslut som fattats av en grupp aktieägare, utan att alla aktieägare i allmänhet har kallats.¹⁸² Det anføres att skillnaden mellan ett sådant beslut och en nullitet inte har någon praktisk betydelse utan att den stora skillnaden ligger i att domstolen vid en klandertalan har en möjlighet att ändra beslutet, en möjlighet som inte finns vid en vanlig fastställsetalan som förs mot beslut som inte är stämmobeslut.¹⁸³ Innebörden av detta är att en klandertalan mot ett beslut som inte är att se som ett stämmobeslut bör avvisas. För den som fört talan kan ett sådant avvisningsbeslut uppnå samma resultat som en framgångsrik klandertalan då avvisningsbeslutet i sig signalerar att ett stämmobeslut inte existerar.¹⁸⁴

Lagstiftarens avgränsning kan däremot innebära väsentliga svårigheter vid avgörande av klanderreglernas tillämpning. I doktrin framförs det nämligen att de beslut som hamnar under nullitetspunkt 3 är beslut för vilka det föreligger sådana väsentliga formella felaktigheter att stämmobeslutet, eller också hela bolagsstämman, måste diskvalificeras som sådant.¹⁸⁵ Johansson anför att det är tillräckligt att en kallelse uteblir till en aktieägare för att fattade beslut ska träffas av den förevarande punkten.¹⁸⁶ Detta torde dock vara en fråga det råder oenighet om i doktrin då t.ex. både Nerep och Samuelsson för diskussioner om hur många kallelser som måste ha uteblivit för att bolagsstämman, och därmed besluten fattade på densamma, ska vara en nullitet istället för enbart klanderbar. Enlighet torde dock föreligga om att

¹⁷⁹ Prop. 1975:103, s 416 ff.

¹⁸⁰ Samuelsson 2007, s 545.

¹⁸¹ Moberg 2007, s 305 f. Frågan om aktieägare har haft rimlig möjlighet att delta är även relevant vid klanderbara beslut, se ovan om kausalitetsprincipen i avsnitt 3.1.1.2.

¹⁸² SOU 1941:9, s 486 och 556 där det skrivs ”Har över huvud kallelse ej skett av behörig person med angivande av ort och tid för stämman eller har endast en grupp aktieägare kallats, kan en hållen sammankomst icke betraktas så som bolagsstämma.” Se även Prop. 1975:103, s 413.

¹⁸³ SOU 1971:15, s 245 och Prop. 1975:103, s 413. Se även Moberg 2007, s 302 f.

¹⁸⁴ Nerep & Samuelsson 2009, s 506 f.

¹⁸⁵ Dotevall 1989, s 62, Johansson 1990, s 182, Samuelsson 2007, s 544 f. och Stattin 2008 (B), s 101.

¹⁸⁶ Johansson 1990, s 182.

de beslut som hamnar under nullitetspunkt 3 är sådana som borde diskvalificeras som stämmobeslut.¹⁸⁷ Eftersom lagstiftaren har begränsat klanderreglernas tillämpningsområde till enbart beslut som har fattats på en bolagsstämma borde tillämpningsområdet för nullitetspunkt 3, utifrån vad som framförts i doktrin, helt enkelt vara obefintligt.

Nial poängterade redan 1934 att det vore mer ändamålsenligt att använda begreppet stämmobeslut för alla de beslut som till sitt syfte och form framträder så som stämmobeslut.¹⁸⁸ Personligen anser jag att klanderreglerna borde omfatta alla de beslut som gör anspråk på att utgöra stämmobeslut.¹⁸⁹ På detta sätt blir det klart att även de situationer där kallelse till bolagsstämma till en aktieägare har uteblivit omfattas, och att beslut som fattas vid en sådan sammankomst kan komma att klandras. Utanför faller däremot då fortfarande beslut som har fattats på rena aktieägarmöten, där någon avsikt om att fatta ett stämmobeslut, med allt ett sådant kan innebära, inte förelegat.¹⁹⁰

Problemet med detta utvidgade tillämpningsområdet är dock att det finns en etablerad uppfattning om att även nullitetsbesluten kan bli gällande genom passivitet. Detta innebär då att även de beslut som *de facto* inte kan utgöra ett stämmobeslut, men som eftersom de är avsedda att få sådan status, tids nog kan bli gällande. Se vidare diskussion om detta under avsnitt 5.4.

Nerep anser dessutom att nullitetspunkt 3 inte omfattar alla de situationer som borde kunna leda till ett nullitetsbeslut och efterfrågar därför en ny utformning av punkten där den inriktar sig på ”samtliga sådana allvarliga formfel som gör att bolagsstämman inte kan erkännas som sådan.”¹⁹¹ Så som punkten är idag tar den enbart sikte på formfel i kallelse, men även formfel i samband med bolagsstämman kan uppstå.¹⁹² En sådan utformning skulle vara en bättre vägledning för vilka fel som faktiskt omfattas av punkten, nämligen att felen måste vara så väsentliga att bolagsstämman bör diskvalificeras. Frågan om hur stor del av aktieägarna som måste utebli för att bolagsstämman ska diskvalificeras som sådan kvarstår dock.

Vid första anblick av Nereps förslag kan det framstå som att det innebär ett snävare tillämpningsområde för nullitetspunkt 3. Det ska dock noteras att nullitetspunkten, med denna utformning, skulle omfatta inte bara formfel

¹⁸⁷ Nerep 2003, s 346 och Samuelsson 2007, s 546. Diskussionen i sig är väldigt intressant och har också en nära koppling till kausalitetsprincipen, se avsnitt 3.1.1.2.

¹⁸⁸ Nial 1934, s 57.

¹⁸⁹ Se Nerep 2003, s 316 för en liknande ståndpunkt. Se även Stattin 2008 (B), s 85, ”inte endast beslut på stämman, utan också andra beslut som utger sig för att vara stämmobeslut bör kunna klandras.”

¹⁹⁰ Se t.ex. avsnitt 2.3 om att styrelsen har en skyldighet att verkställa stämmobeslut. Eftersom beslutet ändå är felaktigt ska verkställighet förvisso inte ske, men risken finns att detta förbises och att återgång av prestationer sedan verkställighet skett kan vara svårt att genomföra.

¹⁹¹ Nerep 2003, s 342. En sådan utformning skulle också träffa de situationer där aktieägarna av någon anledning inte fått delta på bolagsstämman, trots att själva kallelseförfarandet i och för sig har följts.

¹⁹² Moberg 2007, s 306 och Nerep 2003, s 342.

som hänför sig till kallelse, utan även då en stor del av aktieägarna förhindras att närvara av anledning som inte beror på kallelsens form och innehåll. Detta kan enligt mig innebära att allt för många situationer leder till nulliteter i förhållande till klanderreglernas ursprungliga syfte, om att nullitetsbeslut enbart ska kunna föreligga i de situationer då det finns en risk att aktieägarna lever i en villfarelse om vad som har beslutats eller att bolagsstämman har hållits överhuvudtaget. Har aktieägarna mottagit en felfri kallelse borde inte en sådan risk föreligga utan de måste, trots att de väl på plats blivit nekade tillträde, anses ha så pass mycket information att de kan klandra beslutet inom den föreskrivna tremånadersperioden.

Sammanfattningsvis kan sägas att det i dagsläget råder osäkerhet om, inte bara huruvida kallelsefelet är så pass allvarligt att det innebär en nullitet eller enbart ett klanderbart beslut utan också vilka beslut som ens omfattas av regeln. Är det enbart de som kan kvalificeras som stämmobeslut, eller omfattas även sådana beslut där så pass väsentliga formfel föreligger att bolagsstämman varpå de är fattade måste diskvalificeras som sådan?

3.2.4 Nullitetsverkan

Det råder inte bara oklarhet om vilka fel som leder till ett nullitetsbeslut utan även rättsverkan av ogiltigheten är oklar. I förarbetena framförs tydligt att längre tids passivitet från aktieägarnas sida skulle kunna leda till att en talan mot beslutet går förlorad.¹⁹³ Det sägs däremot ingenting om att detta inte skulle gälla för beslut som aktieägarna inte kan förfoga över genom sin samtyckesbehörighet, d.v.s. sådana som hamnar under nullitetspunkt 1, vilka Nerep anser borde vara undantagna sådan passivitetsverkan.¹⁹⁴ Nereps uppfattning kan dock anses ha stöd av tidigare lagförarbeten och doktrin då det tidigare ansetts som självklart att talan mot beslut som till sitt innehåll innebar kränkningar mot tredje man kunde föras utan tidsbegränsning.¹⁹⁵ Om en sådan slutsats är riktig torde verkan av nulliteten vara olika beroende på vilken punkt felet hänför sig till.¹⁹⁶

Om beslutet är sådant att det inte hade kunnat fattas ens med samtliga aktieägares samtycke borde beslutet vara ogiltigt *per se*, d.v.s. en talan borde inte behöva föras mot beslutet för att det ska bli ogiltigt. Ett sådant beslut kan då aldrig bli gällande och verkställas eller registreras.¹⁹⁷

För punkt 2 och 3 är dock uppfattningen som sagt att ogiltigheten, nulliteten, kan komma att läkas med tiden genom passivitet eller

¹⁹³ SOU 1971:15, s 245 och Prop. 1975:103, s 412.

¹⁹⁴ Nerep 2003, s 323. Se även t.ex. Samuelsson 2007, s 535 om att det kan tänkas att vissa nulliteter skulle kunna vara undantagna passivitetsverkan p.g.a. borgenärsskyddshänsyn.

¹⁹⁵ Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag och aktiebolag STHM 1890, s 119, SOU 1941:9, s 195 och Nial 1934, s 101 ff.

¹⁹⁶ För enkelhetens skull följer detta avsnitt en sådan uppdelning. En diskussion om passivitetsverkan på nullitetsbesluten generellt förs under avsnitt 5.4.

¹⁹⁷ Nerep 2003, s 357 ff. Se avsnitt 2.3 för styrelsens ansvar om verkställighet sker av ett ogiltigt stämmobeslut.

efterkommande samtycke.¹⁹⁸ Anledningen till att nulliteten inte ska innebära att beslutet blir för evigt ogiltigt är att tillåtenhet av en evig klandertalan kan medföra stora olägenheter för bolaget eller annan part. Hur lång tid som måste passera för att talan inte längre ska kunna föras torde bestämmas utifrån hur stor nyttan är av att medge nullitetsverkan i förhållande till nyttan av att ett beslut vidmakthålls. Det blir alltså fråga om en bedömning *in casu*.¹⁹⁹ Aktieägarnas skyddsintresse kan därför efter viss tid behöva ge vika för bolagets intresse av att kunna sköta sin verksamhet utan oron att beslutet kan ogiltigförklaras. Att aktieägarnas skyddsintresse inte väger lika tungt gentemot bolagets intresse efter en viss tid kan bl.a. motiveras av att aktieägarna i viss mån måste anses ha ett eget ansvar att bevaka sina intressen i bolaget.²⁰⁰

Nulliteten skulle också kunna beskrivas som en rättslig immunitet aktieägaren har gentemot bolaget mot att gällande beslut fattas utan erforderlig kompetens. Immuniteten ligger då i att aktieägaren *principiellt*²⁰¹ inte behöver vidta någon åtgärd mot beslutet eftersom bolaget saknar den rättsliga position det har gentemot aktieägaren för de beslut som är klanderbara.²⁰²

I övrigt är effekten av en klandertalan mot en nullitet i stort sett densamma som mot klanderbara beslut. Ogiltigheten gäller *ex tunc* och prestationer ska i den mån det går återgå.²⁰³ Är styrelsevalet en nullitet har styrelseledamot som utgångspunkt ingen behörighet att företräda bolaget och verkställa bolagsstämmans beslut.²⁰⁴ En viss intresseavvägning måste göras och undantag kan föreligga för t.ex. vidtagna åtgärder som varit av stor betydelse för att stärka bolagets intresse.²⁰⁵

¹⁹⁸ SOU 1941:9, s 245, Prop. 1975:103, s 412, Nerep 2003, s 357 ff. och Stattin 2008 (B), s 102 f.

¹⁹⁹ Samuelsson 2007, s 535.

²⁰⁰ Johansson 1990, s 40.

²⁰¹ Se vidare diskussion om detta under avsnitt 4.3.

²⁰² Samuelsson 2007, s 539.

²⁰³ Nial 1934, s 94 f. Se också avsnitt 3.1.3.

²⁰⁴ Johansson 2011, s 195.

²⁰⁵ Se NJA 2008 s 796, speciellt s 803.

4 Ogiltighet inom avtalsrätten

Det är alltså oklart vad besluten som hamnar under 7 kap. 51 § 2 st. har för rättsverkan och vilken vikt som ska läggas just vid benämningen av dem som nulliteter. Begreppet nullitet ger kanske främst associationer till avtalsrätten, där nullitet utgör en obetingad ogiltighet. Här följer därför en kortare redogörelse om ogiltigheten och dess rättsverkan inom avtalsrätten, med fokus på den allvarigare gradens ogiltighet. Detta kommer sedan att kopplas till en begreppsdiskussion i avsnitt 6.1. Under detta avsnitt kommer det även kort redogöras för när ogiltighet inträffar p.g.a. att avtalet strider mot tvingande lag eller god sed. Detta är relevant för att få en inblick i när stämmobeslut kan bli ogiltiga för att det strider mot annan lag än ABL.²⁰⁶

4.1 Grader av ogiltighet

Att dela upp ogiltighet i olika grader är inte på något sätt unikt för aktiebolagsrätten, utan en sådan uppdelning har även gjorts inom avtalsrätten. Uppdelningarna nämns däremot varken i AvtL eller i dess förarbeten, men har istället kommit att växa fram i doktrin.²⁰⁷ Ogiltighetsbegreppet har där framförallt kommit att delas upp i antingen starka eller svaga ogiltighetsgrunder eller i nullitet och angriplighet.²⁰⁸ Det är omstritt på olika håll huruvida en sådan uppdelning fyller någon egentlig funktion, men många är av uppfattningen att den i vart fall har en pedagogisk sådan.²⁰⁹ En uppdelning kan t.ex. vara av värde när det kommer till att beskriva hur ogiltigheten uppstår och vem som kan göra den gällande samt möjligheter till godkännande i efterhand och läkning över tiden. Det har däremot visat sig att det inte finns någon nämnvärd skillnad i domstolarnas praxis för de olika graderna av ogiltighet.²¹⁰

Karlgren talar om två stora grupper av ogiltighet varav den ena är den relativa ogiltigheten, den är svävande och villkorlig, som i sin tur kan delas upp i två mindre grupper, den ogiltighet som präglas av ett krav på angriplighet för att avtalet inte ska bli giltigt och den ogiltighet där ett efterföljande godkännande kan leda till ett bindande avtal. Den andra stora gruppen ogiltighet utgörs av den obetingade, nulliteten.²¹¹ Den uppdelning av ogiltighet som har kommit att bli mest etablerad i den avtalsrättsliga doktrinen är den mellan angriplighet och nullitet och det är utifrån denna

²⁰⁶ Om detta, se diskussion under avsnitt 3.1 om att klanderreglerna nu enbart omfattar beslut som strider mot *denna* lag och inte lag generellt.

²⁰⁷ Adlercreutz 1994, s 6.

²⁰⁸ Bergström 1984, s 20.

²⁰⁹ Karlgren 1951, s 247 och Adlercreutz 1994, s 6 ff.

²¹⁰ Ingvarsson 2012, s 33 f.

²¹¹ Karlgren 1965, s 108 f. och Karlgren 1951, s 249.

uppdelning följande två avsnitt utgår.²¹² Dessa följs av ett avsnitt med en kortare redogörelse om en alternativ uppdelning i starka respektive svaga ogiltighetsgrunder.

4.1.1 Angriplighet

Att en rättshandling är angriplig innebär att felet kan avhjälpas och att den tidigare felaktiga rättshandlingen därmed kan betraktas som giltig. Felet är alltså inte så grovt att ogiltigheten är definitiv. Karakteristisk för angripligheten är att det krävs en reaktion från endera parten, vilken oftast är den enda som kan göra gällande ogiltigheten, för att ogiltighet ska inträffa. Felet kan dessutom avhjälpas t.ex. genom passivitet eller när ogiltighet inte har gjorts gällande inom föreskriven tid. Ogiltighet av graden angriplighet kan inte göras gällande mot godtroende motpart.²¹³ Att felet leder till angriplighet innebär inte ett hinder för rättsverkningar att inträda, men om felet angrips öppnas däremot en möjlighet för undanröjande av rättsverkningarna.²¹⁴

AvtL innehåller ett antal regler som kan ges som exempel på angriplighet, nämligen de i 29-33 §§.²¹⁵ I 30 § stadgas att X som insett eller bort inse att Y har blivit svikligen förledd, antingen av X själv eller av annan, att ingå avtal, inte kan göra gällande avtalet mot Y. För att ogiltighet ska inträda krävs alltså ond tro hos tredje man.²¹⁶

Så som angriplighet beskrivs i den avtalsrättsliga doktrinen stämmer väl överens med rekvisiten för den aktiebolagsrättsliga ogiltighet som är klanderbar. För att ogiltighet ska inträffa krävs reaktion och om sådan inte sker blir felet avhjälp. I doktrin har t.o.m. 7 kap. 50 § ABL framförts som exempel på ogiltighet av graden angriplighet.²¹⁷

4.1.2 Nullitet

Den starkaste graden av ogiltighet benämns nullitet och föreligger i de fall då felet är så grovt att rättshandlingen inte kan tillerkännas någon betydelse.²¹⁸ Karakteristiskt för denna är att den är självförverkande, ska beaktas ex officio, kan göras gällande av utomstående och är ohjälplig. Om en rättshandling är en nullitet kan ogiltigheten göras gällande även mot en godtroende motpart. Av detta förstås att det inte krävs någon invändning för

²¹² Karlgren 1951, s 247 ff. Detta torde däremot vara en uppdelning som var mer vanlig i äldre doktrin, se t.ex. Vahlén 1960, s 80.

²¹³ Adlercreutz & Gorton 2011, s 241.

²¹⁴ Karlgren 1951, s 248.

²¹⁵ Bergström 1984, s 33. Se dock Grönfors & Dotevall 2010, s 203 ff. som snarare beskriver dessa regler utformade som svaga ogiltighetsgrunder.

²¹⁶ Grönfors & Dotevall 2010, s 206 ff.

²¹⁷ Bergström 1984, s 33.

²¹⁸ Adlercreutz 1994, s 1. Se dock Lassen 1899, s 28 som menar att det är orealistiskt att tänka att ogiltiga rättshandlingar aldrig ska medföra några rättsverkningar.

att göra gällande ogiltigheten, och ett godkännande i efterhand, uttryckligen eller genom passivitet, kan inte bota felet och därmed göra rättshandlingen giltig.²¹⁹ Att det skulle vara uteslutet att en nullitet kan avhjälpas genom t.ex. ratihabering verkar det dock inte råda full enighet om. Det torde kunna uppstå situationer där en ratihabering, som förvisso skulle innebära en ny rättshandling, ger det ogiltiga avtalet en retroaktiv verkan mellan parterna.²²⁰ Att nullitet måste beaktas ex officio av en domstol, trots att det rör sig om ett dispositivt tvistemål och regeln i 17 kap. 3 § RB är tillämplig, innebär att det är irrelevant att båda parter godkänner felet. Karlgren menar att det ligger i samhällets intresse att ogiltighet upprätthålls mot de avtal som träffas av den starka ogiltighetsgrunden. Det har däremot anförts att det enligt svensk rätt krävs att tredje man som vill åberopa ogiltigheten måste ha ett rättsligt intresse i rättshandlingen.²²¹

Det kan konstateras att det inte föreligger så många likheter mellan rättsverkan för den avtalsrättsliga nulliteten och, i vart fall, rättsverkan för de ogiltiga besluten som faller under nullitetspunkterna 2 och 3. Nulliteten kan för dessa beslut avhjälpas genom passivitet och samtycke och det torde i realiteten krävas en invändning om ogiltighet för att den inte ska läkas. Vad gäller rättsverkan för nulliteten i punkt 1 torde dock situationen, under vissa omständigheter, vara annorlunda.²²² Denna nullitet torde vara ohjälplig och samtycke till beslutet är irrelevant, mycket p.g.a. samhällets intresse av att aktieägarna inte frångår de absolut obligatoriska reglerna i ABL. Adlercreutz framför att det främst är vid kompetensogiltighetsfallen, när någon t.ex. går utöver sin behörighet, som det är relevant att tala om nullitet och ger i sammanhanget 7 kap. 51 § 2 st. i ABL som exempel på ett typiskt sådant ogiltighetsfall. Det framförs dock att det är relativt enkelt att bota nulliteten även vid kompetensogiltighet, då med avseende på civilrätten i allmänhet, t.ex. genom utebliven reklamation.²²³

Situationer där ogiltigheten som inträffar uppfyller alla de rekvisit som ställts upp för nulliteten ovan torde vara få. De flesta ogiltiga rättshandlingar medför i vart fall rättsverkningar mellan parterna.²²⁴ Den ogiltighetsregel i AvtL som uppfyller flest krav torde vara regeln om råntvång i 28 §, vilken egentligen beskrivs bäst som en stark ogiltighetsgrund.

²¹⁹ Adlercreutz & Gorton 2011, s 241 och Bergström 1984, s 23 ff. Även Karlgren 1951, s 259 tar i princip upp dessa.

²²⁰ Se t.ex. Karlgren 1951, s 258 ff., som ger offentlighetsrättsligt motiverade ogiltighetsregler som exempel på ogiltighet som inte kan avhjälpas, och Nial 1936, s 15 f. Karlgrens definition av nullitet och angriplighet har dock kommit att kritiserats av Bergström 1984, s 36 f. som anser att denna definition innebär att många klassiska nullitetsgrunder inte omfattas utan istället torde anses som angripliga vilket kan leda till en intetsägande indelning.

²²¹ Karlgren 1951, s 259 ff.

²²² Se avsnitt 5.4 för vidare diskussion om huruvida passivitetsverkan kan inträffa för även dessa nullitetsbeslut.

²²³ Adlercreutz 1994, s 16 ff.

²²⁴ Bergström 1984, s 33.

4.1.3 Starka och svaga ogiltighetsgrunder

Att det inte finns någon ogiltighetsgrund som uppfyller alla rekvisiten för nullitet har inneburit ett ifrågasättande av indelningen i nullitet och angräplighet.²²⁵ Istället har en indelning i starka och svaga ogiltighetsgrunder föreslagits där den förra symboliseras av att ogiltigheten går att åberopa även gentemot en godtroende motpart.²²⁶ Det kan ifrågasättas hur hjälpsam en såda indelning är när de två ogiltighetsgrunderna enbart skiljs åt med ett enda rekvisit, men starka ogiltighetsgrunder torde däremot vara lättare att hitta motsvarighet till i avtalsrätten än en fullständig nullitet.²²⁷

Med en sådan indelning i åtanke kan det t.ex. konstateras att det första stycket i 28 § AvtL innehåller en stark ogiltighetsgrund. Rättshandling är inte gällande mot den som blivit tvingad att ingå denna genom våld eller hot som innebar trängande fara. Denna starka ogiltighetsgrund mjukas upp i andra stycket genom en plikt för den tvungne att utan oskäligt uppehåll efter det att tvånget upphörde underrätta tredje part för att inte riskera att rättshandlingen blir gällande mot densamma.²²⁸ Anledningen till att råntvång utgör en stark ogiltighetsgrund är den uppenbara avsaknaden av vilja att ingå avtalet. Avsaknaden av ett skyddsvärt motintresse är ännu en anledning till att ett sådant avtal inte ska kunna göras gällande.²²⁹

För lindrigare former av tvång, se 29 § AvtL, gäller den svaga ogiltighetsregeln som innebär att ogiltighet enbart kan göras gällande mot den som framkallat rättshandlingen genom tvång och annan ondtröende tredje part. Godtrosskyddet kan enbart åtnjutas av utomstående tredje part.²³⁰ Även här föreligger förvisso en avsaknad av vilja, men omsättningsintresset har getts företräde.²³¹

4.2 Avtalets innehåll strider mot lag eller goda seder

Att det i AvtL inte finns något rent nullitetsfall framgår ovan, men en rättshandling kan däremot vara behäftad med en ogiltighetsgrad i likhet med den beskrivna nulliteten ovan om den strider mot allmänna avtalsrättsliga principer.²³² Ogiltighet kan drabba de avtal vars innehåll är sådant att det

²²⁵ Se t.ex. Lassen 1899, s 83 f.

²²⁶ Bergström 1984, s 23 och Lehrberg 2006, s 178.

²²⁷ Bergström 1984, s 38 f.

²²⁸ Grönfors & Dotevall 2010, s 202 ff.

²²⁹ Ingvarsson 2012, s 114.

²³⁰ Grönfors & Dotevall 2010, s 203 ff.

²³¹ Ingvarsson 2012, s 115.

²³² Se t.ex. Nial 1936, s 15 som menar att förvärv i strid mot legalt förbud i vissa situationer uppnår samma kriterier som är utmärkande för en nullitet.

inte bör erkännas som giltigt. Exempel på sådant innehåll är bestämmelser som strider mot en tvingande rättsregel eller ett legalt förbud eller på annat sätt är att anse som oskäligt.²³³

Ett avtal vars syfte är att anse som osedligt kan medföra att verkställighet inte kan framtvingas med hjälp av rättsliga medel. Exempel på sådana avtal är avtal om sexuella tjänster eller avtal som går ut på en brottslig handling. Det latinska namnet för sådana osedliga avtal är *pactum turpe* och de har, p.g.a. sitt innehåll, inte ansetts förtjäna rättsordningens skydd.²³⁴

Pactum turpe är ett ogiltigt avtal, men inte en ren nullitet.²³⁵ Bara för att talan om fullgörelse av naturaprestation inte kan föras, innebär det inte att rätten att utkräva skadestånd från motparten, för att han eller hon inte står fast vid sitt löfte, är förlorad. Rättshandlingen tillerkänns alltså ändå viss rättsverkan.²³⁶ Det är i viss mån oklart om konsekvensen av *pactum turpe* är civilrättslig, där frågan blir om avtalet är ogiltigt eller det ska jämkas, eller om den är processrättslig där domstolen inte ska ta upp saken till prövning utan avvisa talan.²³⁷ HD har anmärkt att det för avvísning krävs att avtalet har ett uppenbart otillbörligt syfte och att ogiltigheten är uppenbar. Ogiltigheten ska beaktas *ex officio* om den upp bärs av ett allmänt intresse.²³⁸

Vad som stämmer överens med moral och goda seder styrs i hög grad av de skiftande värderingar som råder i dagens mångkulturella samhälle och det kan därför påstås att *pactum turpe* som institut idag endast är tillämpligt på avtal som strider mot lag.²³⁹

Ett avtal som strider mot lag eller t.o.m. är straffsanktionerat behöver inte innebära civilrättslig ogiltighet.²⁴⁰ Det är däremot inte ovanligt att det i samband med det legala förbudet finns en uttrycklig regel om att strid mot detta förbud också innebär att rättshandlingen blir ogiltig.²⁴¹ Exempel på sådan reglering är 2 kap. 6 § KL som anger att avtal som innebär att konkurrensen hämmas är ogiltiga.²⁴² Det är dock inte alltid som konsekvensen av att ett avtal strider mot ett legalt förbud finns angivet i

²³³ Lehrberg 2006, s 177 f. och Adlercreutz & Gorton 2011, s 298 ff.

²³⁴ Lehrberg 2006, s 194, Ramberg & Ramberg 2010, s 203 f. och Grönfors & Dotevall 2010, s 197.

²³⁵ Lehrberg 2006, s 194.

²³⁶ Se bl.a. Lassen 1899, s 84 och hans kritik mot uppfattningen att en nullitet skulle innebära att rättshandlingen inte ska ha någon som helst rättsverkan. Även Karlgren 1951, s 260 lyfter fram att nullitet inte kan utesluta all rättsverkan.

²³⁷ Ramberg & Ramberg 2010, s 204 f., Kleineman 1998, s 811 och Ingvarsson 2011, s 1020 f.

²³⁸ NJA 1997 s 93, speciellt s 95 f. och Kleineman 1998, s 810 ff.

²³⁹ Se Ramberg & Ramberg 2010, s 204. Men rättsläget är ovisst.

²⁴⁰ Se t.ex. Nial 1936, s 5 om att ett förvärv som står i strid med ett legalt förbud inte nödvändigtvis behöver vara civilrättsligt ogiltigt med konsekvensen att förvärvaren inte blir ägare.

²⁴¹ Nial 1936, s 5, Kleineman 1998, s 810, Åhman 1997, 735 f. och Grönfors & Dotevall 2010, s 197 ff.

²⁴² Adlercreutz & Gorton 2011, s 300.

rättsreglerna, som den i KL, och frågan får då lösas enligt allmänna rättsgrundsatser för det enskilda fallet.²⁴³ Det är alltså inte alltid så att ett avtalsinnehåll som strider mot lag leder till civilrättslig ogiltighet, utan huruvida ogiltighet föreligger eller inte måste avgöras för varje fall, efter att ha studerat om en ogiltighetspåföljd är nödvändig för att syftet med lagregeln ska uppnås och vad en sådan kan få för konsekvenser för t.ex. godtroende medkontrahenter.²⁴⁴

4.3 Väsentliga skillnader mellan ett stämmobeslut och ett avtal

Innan detta avsnitt avslutas är det viktigt att belysa de väsentliga skillnader som föreligger mellan ett stämmobeslut och ett avtal, och varför en studie av den avtalsrättsliga nulliteten inte kan användas för att dra slutsatser om rättsverkan för den aktiebolagsrättsliga nulliteten. Studien ovan är som sagt mer intressant för en begreppsdiskussion. Detta avsnitt är även relevant när det kommer till diskussionen om aktiebolagsrättslig passivitetsverkan, utifrån hur den är inom civilrätten, under avsnitt 5.4.

Avtalsrätten bygger på principen om avtalsfrihet, vilken innebär att parterna själva bestämmer om de vill ingå avtal och i så fall med vem och vad avtalet ska innehålla.²⁴⁵ Som tidigare konstaterats finns det regler i ABL där alla aktieägare måste samtycka för att gällande stämmobeslut ska kunna fattas. För flertalet av besluten som fattas på bolagsstämman gäller dock majoritetsbeslut, d.v.s. det förslag som röstas för med erforderlig majoritet utmynnar i ett stämmobeslut. Det är dessutom så att en bolagsstämma måste hållas varje år, varvid vissa frågor måste beslutas om.²⁴⁶ Det kan alltså konstateras att aktieägarna inte har samma frihet att bestämma om de vill fatta visst stämmobeslut som parter torde ha i normalfallet vid avtalsslutande.

Det kan också vara svårt att tillämpa viljeteorin på stämmobeslut. Ett stämmobeslut kan enbart ge uttryck för alla aktieägares viljor om det råder enighet vid beslutsfattandet. I doktrin har det gjorts försök att få in viljeteorin genom att se röstningen på bolagsstämman som parallella viljeförklaringar som tillsammans resulterar i en ensidig rättshandling.²⁴⁷ Bara det att det är en ensidig rättshandling borde däremot innebära svårigheter att hålla fast vid viljeteorin fullt ut.

²⁴³ Ramberg & Ramberg 2010, s 204 ff., Lehrberg 2006, s 192 och Kleineman 1998, s 810. Att låta giltigheten vara beroende av motpartens onda eller goda tro torde däremot vara uteslutet, se Nial 1936, s 9.

²⁴⁴ NJA 1997 s 93 och Grönfors & Dotevall 2010, s 197.

²⁴⁵ Ramberg & Ramberg 2010, s 29 f.

²⁴⁶ Se avsnitt 2.

²⁴⁷ Karlgren 1929, s 237 och Stattin 2008 (A), s 126.

Att stämmobeslutet utgör en ensidig rättshandling har medfört att det har kommit att liknas vid ett avtalsrättsligt påbud, mycket för att beslutet kan utgöra ett direktiv för styrelsen för hur den ska agera. En mycket mer långtgående jämförelse mellan de båda bör dock inte göras i för stor grad.²⁴⁸

Den stora skillnaden för denna uppsats vidkommande är att verkställigheten av ett stämmobeslut i majoriteten av fallen utförs av styrelsen, vilken för aktieägaren i denna situation borde kunna liknas vid en tredje part. I vanliga avtalsrelationer, t.ex. ett köpeavtal, kan köparen göra gällande ogiltigheten direkt gentemot motparten genom att inte ta emot varan eller vägra betala för den. Motparten är den som får starta en process om han eller hon vill göra gällande sin rätt. Aktieägare har däremot inte samma möjlighet att göra ogiltigheten av stämmobeslut gällande direkt mot motpart, varför den för att säkerställa sin rätt måste vara den som initierar en sådan process. Principiellt sett ska inte aktieägare behöva föra klandertalan mot nullitetsbesluten eftersom aktieägarna kan sägas inneha en form av immunitet gentemot bolaget mot efterlevnad av dessa beslut. Det nyss anförda, tillsammans med att även dessa beslut torde kunna bli gällande efter en viss tids passivitet, talar dock för att klandertalan borde föras även mot nullitetsbesluten för att aktieägaren ska säkerställa sin position.²⁴⁹

Det nyss anförda är bara några av de skillnader som föreligger mellan avtal och stämmobeslut, men de är viktiga att ha i åtanke vid studie mellan de olika rättsområdena. Som tidigare nämnts är inte ambitionen med genomgången av den avtalsrättsliga nulliteten att finna svar på rättsverkan för den aktiebolagsrättsliga nulliteten eller dra några analogier dem emellan, utan snarare att lägga grunden för en diskussion om användandet av begreppet nullitet för besluten som faller under 7 kap. 51 § 2 st.

²⁴⁸ Stattin 2008 (A), s 127.

²⁴⁹ Jämför Samuelsson 2007, s 540.

5 Förlust av talan mot bolaget

Vid en första anblick av klanderreglerna framstår det som att de klanderbara besluten blir gällande efter tremånadersfristen har passerat, men att det går att föra en evig klandertalan mot de beslut som utgör nulliteter, varvid sådana beslut aldrig blir att anse som gällande och verkställbara. Uppfattningen verkar dock vara att tiden att föra talan är begränsad även för nullitetsbesluten. En längre tids passivitet kan t.ex. leda till att en sent förd klandertalan mot dessa beslut inte kommer att vinna framgång och beslutet blir därför att se som gällande.²⁵⁰ Samtycke till stämmobeslut kan också komma att påverka aktieägares möjlighet att föra en framgångsrik klandertalan mot bolaget.

Under detta avsnitt kommer först en generell genomgång göras av talerätten mot stämmobeslut och om denna under några omständigheter kan gå förlorad. Det kommer dessutom att diskuteras vilken betydelse ett samtycke till beslutet får för en eventuell klandertalan och vad ett sådant samtycke i så fall ska omfatta. Avsnittet som följer behandlar den allmänna innebörden av preskription, vilket är intressant för en diskussion både *de lege lata* och *de lege ferenda* om klanderreglerna. Slutligen utforskas under vilka situationer passivitetsverkan inträffar inom civilrätten och vilka rekvisit som måste föreligga, och om det, av det som framkommer under detta avsnitt, går att dra paralleller från detta till passivitetsverkan inom aktiebolagsrätten.

5.1 Talerätt mot stämmobeslut

De som har talerätt att klandra ett stämmobeslut framgår av 7 kap. 50 § och är aktieägare, styrelsen, enskild styrelseledamot och VD:n.²⁵¹ Det viktiga är att personen uppfyller något av dessa krav när och undertiden beslutet klandras och det är irrelevant vilken status den hade när beslutet fattades.²⁵² Om tredje man försöker klandra ett beslut ska den talan avvisas då avsaknaden av den formella talerätten utgör ett processhinder.²⁵³

I detta avsnitt kommer däremot fokus ligga på om talerätten under några omständigheter kan gå förlorad. Först följer en generell genomgång om detta och sedan följer en diskussion huruvida ett avgivet samtycke kan leda till en förlust av talan mot bolaget.

²⁵⁰ SOU 1941:9, s 245, Prop. 1975:103, s 412, Nerep 2003, s 357 ff. och Stattin 2008 (B), s 102 f.

²⁵¹ Även den som styrelsen obehörigen har vägrat att föra in i aktieboken har rätt att föra en sådan talan.

²⁵² SOU 1971:15, s 246 och Nerep & Samuelsson 2009, s 509.

²⁵³ Nerep & Samuelsson 2009, s 510 och Ekelöf 1996, s 78. Detta motiveras bl.a. av att ett upphävande av ett stämmobeslut blir giltigt gentemot alla aktieägare och att det därför ligger i deras intresse att en obehörig inte kan väcka talan.

5.1.1 Allmänt om talerätten

Som tidigare har konstaterats förlorar aktieägare talan mot de beslut som är klanderbara efter tre månader från dagen för beslutet. För nullitetsbesluten kan som känt talan föras senare, men för lång tids passivitet kan medföra att talan mot bolaget går förlorad även här. En talan som har preskriberats ska ogillas och inte, som för den formella talerätten, avvisas.²⁵⁴

Huruvida en talan ska avvisas eller ogillas är inte alltid självklart. För talefristregler, som innebär en processuell begränsning att föra en viss talan, bör vägledning för att avgöra om det hör till saken eller är en processförutsättning vara karaktären av rätten som går förlorad.²⁵⁵ Av avsnittet nedan framgår att det ofta blir en fråga som hör till själva saken huruvida aktieägare har en talan mot bolaget eller inte och doktrin och lagstiftare verkar vara eniga om att en klandertalan som har preskriberats ska just ogillas.²⁵⁶

En förkortad klandertid, där aktieägare måste föra talan tidigare än inom tre månader, torde enbart vara giltig om samtliga aktieägare har samtyckt till förkortningen.²⁵⁷ Ett konsortieavtal, där ett förhandsavstående från att klandra ett stämmobeslut görs, torde sakna processuell verkan.²⁵⁸ Mycket talar dock för att ett förlikningsavtal där aktieägaren fransäger sig rätten till klander *in casu* borde erkännas sådan verkan.²⁵⁹ Klanderrätten är individuellt grundad och inte, som Nial tidigare hävdad, en organbefogenhet.²⁶⁰ Detta innebär att en aktieägare kan ha förlorat sin talan mot bolaget, t.ex. genom samtycke till beslutet, medan en annan fortfarande har sin kvar. Om en aktieägare för en klandertalan utan framgång kan en annan fortfarande föra en sådan talan, så länge det sker inom tremånadersfristen om beslutet enbart är klanderbart.²⁶¹

²⁵⁴ Nerep 2003, s 363. Se avsnitt 5.2 för skillnad mellan att förlora talerätten och talan mot bolaget. I de kommande avsnitten används uttrycket förlust av talan mot bolaget för att klargöra att det inte är den formella talerätten som förloras.

²⁵⁵ Lindskog 2011, s 516.

²⁵⁶ Nerep 2003, s 363 och Nerep & Samuelsson 2009, s 510. T.ex. borde situation kunna uppstå då aktieägare för en klandertalan efter tre månader då han eller hon anser att det är en nullitet. Domstol måste då ta upp ärendet till behandling för att avgöra om felet enbart är en klandergrund eller nullitet. Framkommer det där att beslutet omfattades av tremånadersfristen får talan ogillas.

²⁵⁷ Nerep 2003, s 351.

²⁵⁸ Nerep 2003, s 369 och Nerep & Samuelsson 2009, s 511. Se även Westberg 2005, s 355 där principen om att processuella överenskommelser är ogiltiga *per se* diskuteras, och kritiserats.

²⁵⁹ Nerep & Samuelsson 2009, s 512.

²⁶⁰ Nerep 2003, s 350 och Nial 1934, s 110.

²⁶¹ Nial 1934, s 94.

5.1.2 Förlust av talan genom samtycke

Som framgått ovan kan aktieägare genom sin samtyckesbehörighet samtycka till formella eller materiella felaktigheter i ett stämmobeslut. I förarbetena till ABL 75 uttalas att enbart det att en aktieägare har röstat för ett stämmobeslut inte behöver innebära att han eller hon har fransagt sig sin talan mot bolaget för framtiden.²⁶² Det har istället ansetts mer förmånligt att lösa frågan *in casu* och se till vad aktieägaren faktiskt samtyckte till vid, innan eller efter beslutsfattandet. Det är nämligen enbart när aktieägaren känt till eller bort känna till felaktigheterna som ett sådant samtycke kan påverka existensen av talan mot bolaget.²⁶³ Detsamma torde även gälla för de fall då aktieägaren valt att avstå från att rösta.²⁶⁴ Om beslut om att åsidosätta likhetsprincipen fattas med samtliga aktieägares samtycke innebär det således inte att talerätten är förlorad i formell mening men en ändring av beslutet skulle troligtvis inte genomföras av domstol då samtycket kan ha inneburit en förlust av talan mot bolaget.²⁶⁵

Huruvida talan mot bolaget får anses ha blivit avstådd från av aktieägare genom samtycke har lagstiftaren överlämnat åt rättstillämpningen att avgöra.²⁶⁶ Ett samtycke kan självklart ges uttryckligt men också konkludent. Konkludent samtycke skulle kunna vara att t.ex. medverka i eller påskynda verkställigheten av beslutet eller att vara med och godkänna ett senare stämmobeslut som förutsätter det tidigare beslutet.²⁶⁷ Ett konkludent samtycke torde däremot sällan vara möjligt att avge under tremånadersfristen.²⁶⁸ Samtycke bör inte kunna presumeras för aktieägare till vilka beslutet bringar en fördel. Det är upp till aktieägarna själva att avgöra om sådan fördel föreligger eller inte, och huruvida de i så fall vill samtycka till beslutet.²⁶⁹

Meningarna i doktrin går dock isär vad gäller verkan av ett samtycke till ett beslut som senare visar sig ha varit behäftat med formella fel. Johansson verkar vara av uppfattningen att samtycket måste omfatta både det aktuella beslutet och de föreliggande formella felaktigheterna för att samtycket ska få sådan verkan att aktieägaren har förlorat sin talan mot bolaget. Således är Johanssons uppfattning att om en aktieägare röstar för ett beslut, men senare får reda på att kallelsen var behäftad med formella felaktigheter ska aktieägaren ha kvar sin talan mot bolaget på denna grund.²⁷⁰ Nerep däremot

²⁶² SOU 1971:15, s 246 och Prop. 1975:103, s 413.

²⁶³ Johansson 1990, s 37.

²⁶⁴ Nerep 2003, s 348 f. Detta ligger helt i linje med avgörande i NJA 1932 s 243 där aktieägare som underlåtit att protestera mot röstlängdsförteckningen på bolagsstämman ansågs ha samtyckt till beslutet. Se dock Stattin 2008 (B), s 94 som anser att aktieägare som avstått från att rösta fortfarande borde ha kvar sin talan mot bolaget.

²⁶⁵ Nerep & Samuelsson 2009, s 510 och Stattin 2008 (B), s 93 om att klandertalan torde ogillas om samtycke getts.

²⁶⁶ Prop. 1975:103, s 413 och Nerep 2003, s 347.

²⁶⁷ Nerep 2003, s 351 f. och Johansson 1990, s 34.

²⁶⁸ Nerep 2003, s 351.

²⁶⁹ Johansson 1990, s 33.

²⁷⁰ Johansson 1990, s 34 ff.

verkar vara av uppfattningen att huvudprincipen är att en aktieägare är bunden av lämnat samtycke oberoende av att det senare framkommer att formella felaktigheter förekommit. I sammanhanget talar han om förklaringsmisslag och att en aktieägares felaktiga uppfattning om t.ex. beslutets innehåll inte skulle vara grund för att frånga principen om att ett avgett samtycke står sig. Däremot skulle denna princip kunna frångås om det t.ex. framkommer att aktieägaren fattat sitt beslut på information som framförts av styrelsen och denna senare har visat sig felaktig.²⁷¹ De är dock eniga om att AvtL ogiltighetsregler torde vara tillämpliga på invändningar så som förekomst av svek på lämnade samtycken.²⁷²

Vad en aktieägare kan anses ha samtyckt till och huruvida detta ska ha betydelse för frågan om förlust av talan mot bolaget eller inte har ett nära samband med kausalitetsprincipen, se ovan under avsnitt 3.1.1.2.²⁷³ I enlighet med denna skulle en klanderatan som väckts efter det att alla aktieägarna samtyckt till beslutet, för att det först då framkommit att formella fel förelåg vid kallelseförfarande, inte vinna någon framgång om felet inte inverkat på beslutet.

5.2 Preskription

Det finns olika lagregler som ålägger en form av aktivitetsplikt, inom en viss tid, på den passiva²⁷⁴ för att han eller hon inte ska gå miste om sitt anspråk. Dessa är i huvudsak de som rör preskription, reklamation och hävd.²⁷⁵ Som har framgått ovan har lagstiftaren för de stämmobeslut som är klanderbara valt att införa en preskriptionsregel på tre månader där tiden börjar löpa från det att beslutet fattades.²⁷⁶

Lindskog talar om den allmänna preskriptionen och specialpreskriptionen.²⁷⁷ Den förra finns reglerad i PreskL och avser fordringar.²⁷⁸ En fordran kan från en juridisk-teknisk utgångspunkt definieras som ett anspråk riktat av den passiva mot motpart för utfående av egendom, vilket vanligtvis är pengar, för den passivas egen räkning, där äganderätten övergår från motpart till den passiva genom överlämnandet. Även viss prestation kan falla under begreppet.²⁷⁹ Lindskog är av uppfattningen att ett anspråk som inte är av förmögenhetskaraktär inte bör

²⁷¹ Nerep 2003, s 348 ff.

²⁷² Johansson 1990, s 33 och Nerep 2003, s 351.

²⁷³ Nerep 2003, s 345.

²⁷⁴ Ordet kommer genomgående att användas i detta och kommande avsnitt på den person som p.g.a. att han eller hon inte agerar inom viss tid förlorar en talan eller anspråk mot motpart.

²⁷⁵ Cervin 1960, s 17.

²⁷⁶ Se 7 kap. 51 § 1 st.

²⁷⁷ Lindskog 2011, s 25.

²⁷⁸ 1 § PreskL.

²⁷⁹ Lindskog 2011, s 64 ff.

träffas av den allmänna preskriptionen.²⁸⁰ Det borde därför vara uteslutet att en klandertalan mot bolaget skulle träffas av denna.

En fordran preskriberas tio år efter dess tillkomst om preskriptionen inte avbryts innan och motparten inte är en konsument.²⁸¹ Det som är relevant vid bedömningen är fordringens existens och den passivas vetskap om denna har inte tillmätts någon betydelse under någon period i lagstiftningen.²⁸² Det kan alltså uppstå situationer där den passiva inte vet om att han eller hon har en fordran mot motparten och därmed försummar att göra denna gällande mot densamma. Det kan dock invändas att en lång preskriptionstid på tio år innebär ett visst skydd mot att en sådan situation ska uppstå och får den passiva inte vetskap om fordran under denna tid kan det tänkas att han eller hon inte heller har så stort intresse av denna.²⁸³

Det är av intresse för motparten att veta när han eller hon är befriad från eventuella förpliktelser och därför har ett inslag av subjektiva moment, så som t.ex. den passivas vetskap om fordran, inte varit önskvärt.²⁸⁴ Syftet med preskription är just att rättsförhållanden inte ska hållas svävande i alltför lång tid och att den ska skapa en trygghet och säkerhet för parterna.²⁸⁵ Det är också önskvärt att det abstrakta rättsläget överensstämmer med det presumtiva, vilket talar för ett rättighetsutsläckande när anspråk inte utövas inom en viss tidsram. I preskriptionen ligger alltså en anpassningsfunktion.²⁸⁶

Rättsverkningarna av preskriptionen är inte att fordran upphör eller blir ogiltig, utan enbart att den inte längre går att göra gällande.²⁸⁷ Det har talats om att preskriptionen skulle innebära en förlust av talerätten, en distinktion som har kommit att kritiserats på olika håll i doktrin.²⁸⁸ Ekelöf menar att en fordringspreskription medför att den passiva förlorar sin talan mot motparten men att detta inte nödvändigtvis är detsamma som att den passiva har förlorat sin talerätt. Preskription utgör inget processhinder utan hör till den materiella rätten.²⁸⁹ Huruvida den ska beaktas ex officio av domstol beror på om motparten förfogar över preskriptionsinvändningen eller om preskriptionsregeln är indispositiv.²⁹⁰

Som tidigare konstaterats finns det även specialpreskription. Detta är regler, andra än de som finns i PreskL, som reglerar att en förpliktelse upphör på en på förhand fixerad tid.²⁹¹ Vid avgörande om vad som är lämplig

²⁸⁰ Lindskog 2011, s 120.

²⁸¹ 2 § PreskL.

²⁸² Cervin 1960, s 122. Se också Lindskog 2011, s 447.

²⁸³ Lindskog 2011, s 447 f.

²⁸⁴ Lindskog 2011, s 448.

²⁸⁵ Mellqvist & Persson 2011, s 92.

²⁸⁶ Lindskog 2011, s 58 ff.

²⁸⁷ Mellqvist & Persson 2011, s 91 och Lindskog 2011, s 514 f.

²⁸⁸ Se Lindskog 2011, s 515 med hänvisning till annan doktrin på området i not 8.

²⁸⁹ Ekelöf 1996, s 76. Se även Lindskog 2011, s 649.

²⁹⁰ Lindskog 2011, s 650.

²⁹¹ Lindskog 2011, s 130 f.

preskriptionstid tas hänsyn till startpunkten för densamma. För den allmänna preskriptionen gäller ju som regel att startpunkten är den dagen fordran uppstår, varför tiden som måste passera för att preskription ska inträffa är lång. Om startpunkten istället görs beroende på t.ex. subjektiva förhållanden är preskriptionstiden som regel kortare.²⁹² När det kommer till rättsverkan av specialpreskriptionen gäller samma som för den allmänna preskriptionen, d.v.s. att talan ska ogillas.

Den preskriptionsregel som finns i 7 kap. 51 § 1 st. ABL borde alltså utgöra en specialpreskriptionsregel. Intressant är däremot att den trots den relativt korta tiden om tre månader inte har gjorts beroende av några subjektiva faktorer. Detta borde dock inte påverka aktieägarnas ställning avsevärt då många av de situationer då de inte har vetskap om att beslut har fattats borde falla under den tredje nullitetspunkten där just vetskap om nullitetsbeslutet borde vara avgörande för om och i så fall när stämmobeslutet blir gällande, se vidare diskussion om detta under avsnitt 5.4.

Intressant att fundera på är det om att fordran inte upphör i och med preskriptionen, utan att det enbart är den passivas talan mot motparten som går förlorad. Om detta synsätt gäller även för stämmobeslut skulle det innebära att stämmobesluten aldrig blir giltiga, utan enbart verkställbara av styrelsen eftersom att talan inte längre kan föras mot dem. Detta är också en av anledningarna till varför uppsatsens frågeställning är under vilka omständigheter felaktiga stämmobeslut blir *gällande*, vilket är det ord som används i lagtext för när de går att verkställas, se 8 kap. 41 § 2 st., och inte giltiga.

5.3 Civilrättslig passivitetsverkan

AvtL:s modell bygger på viljeteorin, vilken innebär att det är viljan som ska vara avgörande för om och till vad parterna blir förpliktade. Enligt viljeteorin måste viljan komma till uttryck genom någon form av viljeförklaring som uppfattas av mottagaren.²⁹³ På senare tid har det dock börjat ifrågasättas huruvida denna modell är applicerbar på alla situationer och att det i vissa fall borde, om det föreligger andra tillräckligt avtalsgrundade rättsfakta *in casu*, anses ha uppstått ett avtalsförhållande även om en viljeförklaring i enlighet med viljeteorin inte går att finna.²⁹⁴

Huvudregeln vid avtalslut är att den som tiger inte samtycker.²⁹⁵ Passivitet som avtalsgrundande rättsfaktum har däremot kommit att växa fram inom

²⁹² Lindskog 2011, s 379.

²⁹³ Ramberg & Ramberg 2010, s 34 f., Adlercreutz & Gorton 2011, s 24 f. och Arvidsson & Samuelsson 2007, s 11. Se även Karlgren 1965, s 7.

²⁹⁴ Arvidsson & Samuelsson 2007, s 12, Grönfors 2013, s 201 ff. och Ramberg & Ramberg 2010, s 113 ff. Se t.ex. Arvidsson & Samuelsson 2007 för en diskussion huruvida bindande avtal kan påtvingas någon som en rättslig sanktion för ett klandervärd beteende.

²⁹⁵ Karlgren 1965, s 8.

de områden där det saknats effektiva lagregler. Som exempel kan nämnas 4 § 2 st., 6 § 2 st. och 9 § AvtL.²⁹⁶ Den senare berör anbud utan förbindelse, utbud.²⁹⁷ Den som avgivit sådant utbud måste, om det följs av ett anbud från motparten inom rimlig tid, meddela utan oskäligt uppehåll om han eller hon vill anta detta anbud. Iakttas inte denna svarsplikt uppstår bundenhet.²⁹⁸ I NJA 2006 s 638 ansågs ett bindande avtal föreligga för landstinget när de, efter att ha fört förhandlingar med motpart, mottagit ett dokument titulerat slutlig överenskommelse utan att höra av sig till motparten om motsatt ståndpunkt inom skälig tid.

Karlgren som fokuserar på passivitet vid avtalsslut gör en uppdelning mellan den legala passiviteten och de fall där det kan anses att den passiva genom sin passivitet ger ett uttryck för en avtalsvilja²⁹⁹ *in casu*. För det senare gäller att passiviteten oftast inte är den ensamt stående utslagsfaktorn för att ett avtalsförhållande ska uppstå utan även andra positiva faktorer, så som ett visst beteende, tas med i bedömningen av domstolarna. Det är alltså först när passiviteten är i förening med någon sådan positiv faktor som den kan ge utslag för ett avtalsförhållande.³⁰⁰

Det är inte enbart vid avtalsslutande som det kan bli tal om en passivitetsverkan. Samma anledning som har legat bakom preskriptionsreglerna, att det är olämpligt att ett anspråk kan göras gällande under alltför lång tid, har legat bakom de lagregler där passivitetsverkan har föreskrivits i redan existerande rättsförhållanden. Sådan passivitetsverkan kan komma till uttryck i reklamationsregler, som innebär att en part åläggs en aktivitetsplikt vid t.ex. kontraktsbrott. Ett exempel på sådan lagregel är 32 § 1 st. KöpL om att köparen förlorar sin rätt att åberopa fel i varan om han eller hon inte inom skälig tid efter det att han eller hon märkt eller borde märkt felet ger meddelande om detta till säljaren.

Reklamation kan förklaras som en framförd protest över att ett faktiskt förhållande eller beteende från motparten inte stämmer överens med de föreställningar som framföraren har fog att utgå ifrån.³⁰¹ Det som är typiskt för reklamationsreglerna är att de ofta ställer upp en relativt kort tidsram att framföra ett anspråk inom, t.ex. ”utan skäligt uppehåll” eller ”genast”. Denna tidsangivelse börjar som regel löpa från det att den passiva får kännedom om förhållandet eller i vissa fall bort haft kännedom om detta.³⁰² Genom att det förekommer en subjektiv bedömning för både tidsramen och när den börjar löpa, möjliggörs en mer långtgående bedömning *in casu* vid en reklamationsregel jämfört med en preskriptionsregel.

²⁹⁶ Grönfors & Dotevall 2010, s 97.

²⁹⁷ Se Adlercreutz & Gorton 2011, s 76.

²⁹⁸ Grönfors & Dotevall 2010, s 99 f. och Karlgren 1965, s 21.

²⁹⁹ Se även Grönfors 2013, s 84 som framför att avtalsslutande genom passivitet, för att passa in i viljeteorin, kan ses som en tyst viljeförklaring.

³⁰⁰ Karlgren 1965, s 10 ff.

³⁰¹ Cervin 1960, s 19.

³⁰² Cervin 1960, s 126 och 155.

Det är mest relevant att tala om passivitetsverkan för de situationer där någon lagregel om tidsbegränsning inte redan finns. Huruvida en förkortning av preskriptionstid kan ske genom passivitet har diskuterats under åren inom nordisk doktrin men mycket tyder på att detta inte skulle kunna ske inom svensk rätt. Vad gäller reklamationsreglerna är tidsrymden att handla inom ofta kort och en ytterligare förkortning genom passivitet torde därför inte vara möjlig.³⁰³

Det som är gemensamt för de lagregler som föreskriver passivitetsverkan och vad som framkommer i praxis är att det för passivitetsverkan krävs någon typ av vetskap hos den passiva. Det verkar dock enbart vara under vissa särskilda omständigheter som det åläggs en övervaknings- eller efterforskningsplikt på den passiva att tillägna sig sådan vetskap.³⁰⁴ För passivitetsverkan vid avtalsslut har det i doktrin diskuterades huruvida motparten måste ha utgått från att avtal var slutet, d.v.s. om det måste föreligga ett subjektivt inslag av god tro även på motpartens sida. En generell regel om att detta alltid måste vara för handen för passivitetsverkan har dock inte ansetts finnas.³⁰⁵ I de fall ett sådant krav ändå uppställs skulle god tro t.ex. kunna föreligga om motparten hade skäl att anta att den passivas inaktivitet tillsammans med åtgärder som vidtagits mellan parterna var tillräckliga för att åstadkomma ett bindande avtal.³⁰⁶

Vad som i alla fall torde stå klart är att illojalt beteende från motpartens sida som regel utesluter passivitetsverkan. Föreligger detta krävs det inte någon reaktion från den passiva. Beteende som rent generellt kan betraktas som ojuste och som utförs uppsåtligt torde också utesluta sådan verkan och det kan ifrågasättas om inte även grov vårdslöshet borde generera samma resultat.³⁰⁷ Även för vissa fel av mer objektiv natur kan passivitetsverkan vara utesluten, t.ex. vid åsidosättande av tvingande lagregler. Passivitetsverkan torde undantagslöst kunna uteslutas för avtal som strider mot en lagregel som är så tvingande att handling som sker i strid med denna är att anse såsom en nullitet.³⁰⁸

Det är som regel inget krav på att en intresseförskjutning har skett från den passiva till motparten för att passivitetsverkan ska inträffa. Det kan däremot vara så att den passiva genom underlåtenhet förhindrar motparten från att handla och använda sina resurser och att detta skulle vara ett motiv för att erkänna passivitetsverkan.³⁰⁹ I NJA 1970 s 539 hade felaktig skadeersättning utbetalats, vilket mottagarna blev uppmärksammade på först

³⁰³ Cervin 1960, s 250 ff.

³⁰⁴ Cervin 1972, s 78 ff.

³⁰⁵ Se Karlgren 1961, s 329 där han kritiserar Cervins ställning i hans avhandling Cervin 1960 och menar på att det sällan blir tal om en sådan god tro på den aktivas sida. I Cervin 1972 bemöter Cervin kritiken på s 86 ff. med att det aldrig var för avsikt att hävda att det skulle finnas en generell sådan regel.

³⁰⁶ NJA 1962 s 276.

³⁰⁷ Cervin 1960, s 146 f.

³⁰⁸ Cervin 1960, s 245 ff. Se även Bergström 1984, s 31ff., Karlgren 1965, s 110 ff. not 8 och Vahlén 1960, s 86 f. Se t.ex. 2 kap. 6 § KL.

³⁰⁹ Cervin 1972, s 91 ff.

en vecka senare. HD ansåg inte att mottagarna under den vecka de var i god tro om utbetalningen hunnit inrätta sin ekonomi efter densamma och anförde att huvudregeln om att felaktiga utbetalningar ska återbetalas skulle ges företräde. Intresseförskjutning från utbetalaren till mottagarna hade alltså inte skett i tillräckligt stor grad för att utbetalarens passivitet under en veckas tid skulle medföra att utbetalaren inte kunde få tillbaka pengarna.

Cervin anser att en stor intresseförskjutning kan tala för att mildra ett eventuellt krav på god tro på motpartens sida.³¹⁰ Även om intresseförskjutning inte ställs som ett krav i varje enskilt fall finns det däremot ett krav på ändrade förhållanden, där en jämförelse mellan den faktiska och rättsliga situationen kan bli relevant.³¹¹

5.4 Aktiebolagsrättslig passivitetsverkan

En utredning om aktiebolagsrättslig passivitetsverkan har ännu inte gjorts, även om det råder enighet om att en sådan inträffar för nullitetsbesluten. Här kommer därför, utifrån vad som framkommit ovan, möjligheten till passivitetsverkan för stämmobeslut att diskuteras, vad förutsättningarna för en sådan i så fall skulle kunna vara och efter hur lång tid den kan antas inträffa. Avsnittet gör alltså inte anspråk på att redogöra för *hur* passivitetsverkan bedöms inom aktiebolagsrätten, utan ger mer exempel på hur bedömningen *skulle* kunna göras utifrån vad som gäller för den civilrättsliga passiviteten.

Det är mest relevant att tala om passivitetsverkan där tidsbestämmelse saknas. För beslut som är klanderbara finns en stadgad tidsgräns på tre månader för hur länge talan kan föras, vilket med största sannolikhet borde innebära att det inte kan bli tal om någon passivitetsverkan under denna korta tid.³¹² Den följande diskussionen kommer därför enbart att beröra passivitetsverkan för de beslut som faller under någon av punkterna i 7 kap. 51 § 2 st. då det för dessa saknas någon angivelse i tid för hur länge talan kan föras mot bolaget.

Utgångspunkten för en diskussion om passivitetsverkan för ett nullitetsbeslut måste vara att möjligheten att föra talan under obegränsad tid ska väga tungt, då det är vad som framgår av lagtexten. Uttalandet i lagförarbeten om att passivitetsverkan kan inträffa innebär dock att regelns utformning inte bör få en avgörande betydelse.³¹³ För passivitetsverkan vid avtalslut inom civilrätten gäller det, för de situationer där passivitetsverkan inte framgår direkt av lagtext, att passivitetsverkan inträffar först efter det att passiviteten står i kombination med en annan positiv faktor. För nullitetsbeslutens

³¹⁰ Cervin 1972, s 89.

³¹¹ Cervin 1960, s 115.

³¹² Jämför med 5.3 ovan.

³¹³ Jämför Nerep 2003, s 359.

vidkommande skulle en positiv faktor kunna vara att aktieägare väljer att på bolagsstämman lägga ner sin röst. Detta agerande, tillsammans med att han eller hon håller sig passiv genom att inte göra några invändningar, har i doktrin ansetts kunna utgöra ett samtycke till beslutet, varför talan mot bolaget kan gå förlorad.

Viktigaste rekvisitet för passivitetsverkan torde vara den passivas vetskap om felet eller missförståndet. Som konstaterats ovan föreligger det för civilrätten generellt inte någon undersökningsplikt för den passiva. Att aktieägare fått vetskap om nullitetsbeslutet borde vara en förutsättning även för den aktiebolagsrättsliga passivitetsverkan. Frågan är dock om det inte här borde vila en viss undersökningsplikt på aktieägarna.³¹⁴ Redan i förarbetena till ABL 44 märks det att aktieägarna anses ha ett ansvar att hålla sig uppdaterade om fattade stämmobeslut.³¹⁵

Frågan är om en potentiell undersökningsplikt kan innebära att en aktivitetsplikt att föra talan mot bolaget åläggs aktieägarna redan innan de har faktisk kännedom om beslutet. En situation där sådan undersökningsplikt skulle kunna föreligga är t.ex. när en aktieägare har blivit kallad men han eller hon väljer att inte närvara. Även om det på bolagsstämman fattas beslut om ärende som inte var angivet i kallelsen, varför aktieägaren i egentlig mening inte behöver ha kännedom om att beslut om detta fattats, har aktieägaren varit medveten om att bolagsstämman har förekommit och borde därför ha ett ansvar att i efterhand undersöka vad som beslutades på bolagsstämman. Aktieägaren borde i dessa situationer bära risken för sin underlåtenhet att hålla sig informerad. En situation där aktieägaren inte har fått en kallelse överhuvudtaget borde då vara undantaget eftersom en sådan vidgående undersökningsplikt skulle försämra aktieägarnas skydd avsevärt.

Frågan är däremot om det i sammanhanget kan göras en åtskillnad mellan stämmobeslut som har fattats på ordinära bolagsstämmor och sådana som har fattats på extra bolagsstämmor. Som tidigare konstaterats ska en bolagsstämman hållas varje år, och det kan även i bolagsordningen inskrivas att bolagsstämman ska hållas oftare än så. Detta är information aktieägarna har tillgång till och de kan utgå från att kallelse kommer att skickas ut någon gång i nära anslutning till de tidpunkter som finns angivet i bolagsordningen eller lagen. För extra bolagsstämmor finns däremot inte samma information då en sådan kan sammankallas på uppdrag från aktieägare för ett visst ärende. Har kallelse till en extra bolagsstämman inte skickats till aktieägare borde det knappast gå att hävda att en aktieägare borde haft vetskap om att sådan skulle hållas.

För beslut som är klanderbara gäller som bekant att tiden på tre månader börjar löpa från den dagen då beslut fattades. För passivitetsverkan, där hänsyn borde tas till aktieägarnas vetskap, är en sådan tidpunkt inte alltid

³¹⁴ Jämför Nerep 2003, s 361 som i sammanhanget skriver ”eller borde ha vunnit sådan kunskap”.

³¹⁵ Se t.ex. Prop. 1944:5, s 169 men också Nial 1934, s 67. Även Johansson 1990, s 40 har poängterat detta på senare dagar.

önskvärd. En situation kan uppstå där aktieägarna är ovetandes om stämmobeslutet under lång tid, och att sedan två år senare, när det felaktiga beslutet uppdagas, vill föra en talan mot bolaget. Det är inte alltid lätt att fastställa när en aktieägare har eller borde ha haft vetskap om beslutet, varför det kan vara lämpligt med en tidpunkt som i vart fall kan fungera som vägledning vid en sådan bedömning. Stattin diskuterar när tiden på tre månader ska börja löpa för klanderbara beslut som har fattats på en per capsulam stämma då det i sådana fall kan vara svårt att avgöra tidpunkten för när beslutet fattades. Även om denna diskussion rör en annan fråga kan liknande argumentation användas för vägledning för vid vilken tidpunkt aktieägarna bort fått vetskap om beslutet.

Stattins förslag är att tiden för per capsulam beslut ska börja löpa från tid ”då protokoll eller annat meddelande om besluten på stämman var aktieägarna tillhanda.”³¹⁶ Om detsamma skulle vara en utgångspunkt för när aktieägarna bort fått vetskap om besluten, och tiden för passiviteten därmed kan börja löpa, skulle detta också innebära att bolaget har en möjlighet att påskynda passivitetsverkan genom att vara extra noga med att besluten tillkännages till alla aktieägare. Är bolaget inte noga med detta riskeras att tiden för passiviteten börjar löpa långt senare, d.v.s. först när aktieägare som t.ex. inte har fått kallelse blir uppmärksammade på stämmobeslutet på annat sätt. Detta är enligt mig en mer önskvärd tidpunkt att utgå från än den som anförs ovan. Om det istället är när besluten tillkännages som är vägledande behövs det inte heller göras en åtskillnad mellan ordinära och extra bolagsstämmor för kallelsefelen. På detta sätt förhindras också att passivitetsverkan skulle inträffa när bolaget varit medvetet om att beslutet är en nullitet och därför velat undanhålla det för vissa aktieägare. Sådant illojalt beteende borde dock, som kommer diskuteras nedan, i vissa situationer utesluta passivitetsverkan helt.

Hur lång tid som aktieägaren behöver hålla sig passiv från det att vetskap om nullitetsbeslutet fåtts eller bort fåtts för att aktieägaren ska förlora sin talan mot bolaget måste också fastställas. Nerep talar i sammanhanget om en tid inte kortare än sex månader, men inte längre än ett år.³¹⁷ Möjligtvis skulle vägledning kunna finnas i förarbetena till ABL 44 där förslag om en preskriptionstid på sex månader för vissa fel, vilka i stor mån liknar de som anges i dagens klanderregler, lades fram.³¹⁸ En sådan fördes dock aldrig in i lagtext då det ansågs tillräckligt med tre månader för aktieägarna att bevaka sin rätt, varför detta enbart borde kunna användas för spekulationer. Det kan i vart fall konstateras att bedömningen för hur lång tid som behöver passera i dagens läge är godtycklig.³¹⁹

Ett annat rekvisit som kan diskuteras i sammanhanget är det om kravet på en intresseförskjutning. Ett sådant krav föreligger inte generellt för passivitetsverkan inom civilrätten, men en intresseförskjutning kan påverka

³¹⁶ Stattin 2008 (B), s 95.

³¹⁷ Nerep 2003, s 361.

³¹⁸ Se ovan under avsnitt 3.2.

³¹⁹ Jämför Nerep 2003, s 361.

bedömningen av tiden som behöver passera. För stämmobeslut föreligger två motstridiga intressen, den förfördelade aktieägarens och bolagets. Det är här viktigt att ännu en gång påpeka att aktieägarens intresse av att kunna föra talan under en lång tid måste väga tungt. Situationen skulle kunna beskrivas som att aktieägarens intresse väger 100 % i förhållande till bolagets 0 % vid själva beslutsfattandet. Allt eftersom tid passerar och bolaget vill verkställa beslutet, samtidigt som aktieägarna inte invänder mot detsamma, förskjuts intresset och vid viss tidpunkt borde det väga över till fördel för bolaget. Detta borde i vart fall vara fallet när aktieägare har fått eller bort ha fått vetskap om nullitetsbeslutet. Efter sådan vetskap borde bolagets intresse att stämmobeslut inte ska kunna rivas upp efter hur lång tid som helst väga tungt. Hur tungt detta intresse väger borde också kunna bero på vilken typ av beslut det är. Är det t.ex. ett beslut om en nyemission för att bolaget behöver ha in mer kapital kanske intresset kan tänkas väga ännu tyngre. Det bör dock vara så att en intresseförskjutning inte är avgörande för om passivitetsverkan kan inträffa eller inte, utan istället borde en sådan kunna påverka hur lång tid som aktieägaren kan hålla sig passiv innan talan mot bolaget måste anses ha gått förlorad.

Inom civilrätten är passivitetsverkan utesluten vid illojalt beteende. Om detta gäller även för den aktiebolagsrättsliga passivitetsverkan borde t.ex. stämmobeslut fattade utan att alla aktieägare uppsåtligen har blivit kallade till bolagsstämman inte kunna bli gällande genom passivitetsverkan. Det är här intressant att återkoppla till diskussionen som förs under avsnitt 3.2.3 om vilka beslut som egentligen omfattas av klanderreglerna. Om det är så att även beslut som p.g.a. att de är behäftade med allvarliga fel måste diskvalificeras som stämmobeslut omfattas, borde dessa, i enlighet med uttalanden i förarbetena, kunna bli gällande efter en längre tids passivitet. Om det däremot är så att det allvarliga felet är uppsåtligt, t.ex. en grupp aktieägare på 7 av 10 fattar ett beslut, och för att undgå diskussioner har de tillsammans med styrelsen uppsåtligen valt att inte kalla de övriga, borde detta innebära att passivitetsverkan är utesluten.³²⁰ Om passivitetsverkan inte inträffar skulle det också innebära att styrelsen aldrig kan verkställa dessa beslut i enlighet med 8 kap. 41 § 2 st. och rent principiellt skulle då också aktieägarna undgå att ta de kostnader, och lägga den tid, det kan innebära att föra en klandertalan. Det säger ju dock sig självt att det innebär ett risktagande för aktieägaren att avstå från att föra en sådan klandertalan. Om styrelsen ändå verkställer ett sådant beslut borde aktieägarna förvisso ha som alternativ att kräva externt direkt skadestånd, för vilket ansvarsbefrielse och preskriptionstiderna i ABL inte torde gälla.³²¹

Passivitetsverkan är inom civilrätten även utesluten för avtal som innebär ett åsidosättande av tvingande lagregler och där sådant åsidosättande innebär en nullitet. Huruvida åsidosättande av sådana lagregler verkligen innebär att avtalet i sig också blir ogiltigt måste avgöras från fall till fall.³²² Tidigare

³²⁰ En annan sak i sammanhanget är att verkställighet av ett sådant beslut borde ådra styrelsen skadeståndsansvar, se under avsnitt 2.3.

³²¹ Se ovan under avsnitt 2.3.

³²² Se ovan under avsnitt 4.2.

under uppsatsen har poängterats att det kan verka märkligt om aktieägarna genom att hålla sig passiva kan skapa gällande stämmobeslut när de frångår regler som de inte kan förfoga över, d.v.s. de absolut obligatoriska reglerna. Frågan är därför om det kan antas att passivitetsverkan är utesluten för beslut som hamnar under nullitetspunkt 1. Uppfattningen i förarbetena har uttryckligen länge varit att talan mot dessa ska kunna föras under obegränsad tid. Skillnaden mellan beslut som hamnar under denna nullitetspunkt och de som hamnar under nullitetspunkt 2 och 3 är att det för den förra är andra intressen som åsidosätts än just de nuvarande aktieägarnas. Det är dock inte att förglömma att det enbart är aktieägare, styrelse, styrelseledamot och VD som har rätt att föra en klandertalan. Att de skulle behöva ges en längre tidsfrist att föra talan mot dessa beslut än mot beslut som faller under punkt 2 och 3 kan därför vara svårt att motivera. Det kan tilläggas att bara det att aktieägarnas talan mot bolaget går förlorad, varför stämmobeslutet är gällande och verkställbart enligt 8 kap. 41 § 2 st., inte nödvändigtvis innebär att det kommer att verkställas av styrelseledamöterna.³²³ Oavsett borde tredje mans intresse istället kunna tillgodoses genom att en fastställetsetalan kan föras mot beslutet, som är oberoende av aktieägarnas talan mot bolaget.

Resonemanget är däremot svårt att få in i diskussion om passivitetsverkan, i alla fall om en intresseförskjutning ska tas med i bedömningen om tiden som behöver passera. Som nyss framkommit är det svårt att motivera att aktieägarnas intresse av att kunna klandra just besluten under nullitetspunkt 1 under en längre tid skulle vara större än för de andra nullitetsbesluten. Frågan är dock om bolagets intresse av att få verkställa dessa beslut kan antas väga tyngre. Verkställighet av beslut som åsidosätter absolut obligatoriska regler kan ibland leda till negativa konsekvenser för bolaget och dess ställföreträdare i form av bl.a. skadestånd, varför ett intresse att verkställa dessa kan ifrågasättas. Den potentiella avsaknaden av bolagets intresse att verkställa besluten skulle då innebära att det aldrig sker en intresseförskjutning. Utgångspunkten att aktieägarna ska kunna föra talan mot besluten för all framtid kvarstår dock, varför slutsats skulle kunna dras att beslut som hamnar under nullitetspunkt 1 inte ska kunna bli gällande. Denna slutsats skulle i vart fall kunna dras när besluten åsidosätter de absolut obligatoriska regler som är uppställda för borgenärer och i samhällets intresse.³²⁴

Ovan har jag försökt peka på de svårigheter som följer av uttalandet att nullitetsbesluten kan drabbas av passivitetsverkan och diskussionen är enbart ett exempel på hur en aktiebolagsrättslig passivitetsverkan skulle kunna vara, utifrån hur den har kommit till uttryck i civilrätten. Rättsläget är alltför oklart och frågan om aktiebolagsrättslig passivitetsverkan behöver diskuteras mer

³²³ Se avsnitt 2.3 för när styrelse bör vägra verkställighet. Diskussionen här är därför väldigt teoretisk då ett gällande stämmobeslut inte borde vara så mycket värt för bolaget om det ändå vägras verkställighet av styrelsen.

³²⁴ Som framgått under avsnitt 3.2.1 omfattas även beslut där aktieägarnas skyddsregler åsidosätts för framtiden av denna nullitetspunkt. Avsikten med denna diskussion om aktiebolagsrättslig passivitetsverkan är dock inte att ge en heltäckande bild för alla potentiella beslut.

inom rättsvetenskapen, för att bringa klarhet i vilka faktorer som ska tas i beaktande och vilken vikt de ska åläggas. Under avsnitt 6.2 kommer det att föras en diskussion om att en tydligare utformning av klanderreglerna skulle vara att föredra.

6 Sammanfattande slutsatser

I detta avsnitt förs en kortare sammanfattning för under vilka omständigheter ett stämmobeslut blir gällande efter vad som framkommit ovan. Detta följs av en kortare diskussion om begreppet nullitet, som i viss mån kompletterar avsnitt 4.1.2. Slutligen avslutas detta avsnitt, och därmed även uppsatsen, med en diskussion *de lege ferenda* om klanderreglernas utformning.

Under avsnitt 3 har det redogjorts för vilka fel som kan leda till klanderbara beslut respektive nullitetsbeslut. Som också har framgått är det inte helt klart var gränsen mellan de båda ogiltighetsgraderna går och svaret på vilken ogiltighet det är fås fram genom en bedömning *in casu*. Tanken vid införandet av reglerna var att det enbart skulle vara beslut som innebar ett åsidosättande av regler som aktieägarna inte kunde förfoga över som skulle utgöra nulliteter, men som framkommit har det på senare tid utvidgats till att även omfatta de situationer där det enligt lagstiftaren ligger i farans riktning att aktieägaren förbiser att stämmobeslut har fattats eller blir överrumplade. Huruvida punkterna i 7 kap. 51 § 2 st. omfattar dessa situationer fullt ut, eller t.o.m. inkluderar andra situationer, diskuteras utförligt under avsnitt 3.2.2 och 3.2.3, där framförallt utformningen av punkterna 2 och 3 diskuteras och kritiseras. Vilken ogiltighet felet leder till är avgörande för att besvara frågan om under vilka omständigheter ett felaktigt stämmobeslut blir gällande.

I uppsatsen har fokus legat på när stämmobeslut som innehåller ett fel som kan angripas med ABL:s klanderregler blir gällande, men det kan för ett fullständigt svar om under vilka omständigheter ett stämmobeslut blir gällande tilläggas att det självklart är många stämmobeslut som blir gällande redan vid själva beslutsfattandet. Vad gäller då för de stämmobeslut som är behäftade med fel?

Till att börja med kan konstateras att aktieägarna kan samtycka till felen innan, vid eller efter beslutsfattandet. Så länge samtycke ges för det specifika felet och inte enbart för beslutet som sådant, torde det innebära att talan mot bolaget går förlorad. Om aktieägare däremot enbart röstar för ett förslag, utan att veta att det t.ex. förelegat felaktigheter vid kallelseförfarandet, råder det inte full enighet i doktrin om detta medför en förlust av talan eller inte. Klart torde dock vara att så länge det är tydligt att felet inte har inverkat på beslutet kommer en aktieägare inte vinna någon framgång med sin eventuella talan. Detta innebär inte i sig att stämmobeslutet blir gällande. För att ett stämmobeslut ska bli gällande genom samtycke krävs att detta ges av samtliga aktieägare som drabbats av felet. Om sådant samtycke uteblir, blir frågan om när ett stämmobeslut blir gällande beroende på vilken typ av fel beslutet är behäftat med.

Är felet sådant att det leder till den svagare ogiltighetsgraden, d.v.s. att beslutet är klanderbart, är svaret tämligen enkelt. Beslutet blir gällande tre månader efter dagen för dess fattande om ingen angriper det inom den tiden. Om talan vinner framgång i domstol blir beslutet antingen upphävt eller ändrat och detta domslut gäller mot alla. Om talan istället ogillas innebär det inte i sig att stämmobeslutet blir gällande. Så länge det finns andra aktieägare med talerätt som har kvar sin talan mot bolaget blir stämmobeslutet inte gällande förrän efter tre månader. För de s.k. nullitetsbesluten är frågan däremot lite mer komplicerad.

Av 7 kap. 51 § 2 st. framstår det som att aktieägare har kvar sin talan mot bolaget i en oändlig framtid. Verkligheten torde dock vara annorlunda. Efter viss tids passivitet förlorar aktieägarna sin talan mot bolaget även för dessa beslut, varför de måste anses bli gällande och därmed verkställbara av styrelsen. Det har däremot framförts på vissa ställen i doktrin att passivitetsverkan inte inträffar för beslut som omfattas av nullitetspunkt 1. Diskussion för och emot denna inställning har förts under avsnitt 5.4. Eftersom syftet med klanderreglerna är att bolaget ska veta när besluten kan verkställas, och att min ståndpunkt är att bolaget inte borde ha något intresse av att få verkställa många av de beslut som hamnar under nullitetspunkt 1, finns det mycket som talar för denna inställning och att det därmed borde vara så att många av de beslut som faller under förevarande punkt inte kan bli gällande.

Lagstiftaren har överlämnat frågan om aktiebolagsrättslig passivitetsverkan till rättsvetenskapen, men en vidare utredning om detta har inte gjorts. När passivitetsverkan inträffar beror på omständigheterna från fall till fall och under avsnitt 5.4 har gjorts ett försök till att visa på vilka omständigheter en domstol möjligtvis skulle kunna ta in vid sin bedömning. Det som hittills kan konstateras är att de flesta nullitetsbesluten borde bli gällande tids nog. Det kan också konstateras att det är senare än efter tre månader, och det borde t.o.m. vara möjligt att konstatera att det inte borde inträffa innan sex månader efter vetskap om beslutet fått eller bort fått. Tiden av passivitet som måste föreligga borde också skilja sig beroende på vilka regler det är beslutet inkräktar på. En yttersta tidsgräns för när alla stämmobeslut måste vara gällande är dock i dagsläget inte möjligt att fastslå.

6.1 Begreppet nullitet

Precis som har konstaterats i doktrin kan det i många situationer fylla en pedagogisk funktion att dela upp ogiltigheten i olika grader, så som klanderbar respektive nullitet. Det ska däremot inte underskattas vilken förvirring en sådan uppdelning, eller i vart fall valet av begrepp, kan skapa.

Begreppet nullitet associeras troligtvis av de flesta till dess innebörd inom avtalsrätten. Där innebär det en definitiv ogiltighet som är oläskbar. Avsnitt 4.1.2 visar dock på att det inom avtalsrätten inte torde finnas någon renodlad

nullitet, i vart fall inte utan uttryckligt lagstöd. Begreppet nullitet har också alltmer övergivits till förmån för t.ex. starkare ogiltighetsgrund. Att nullitet används inom två olika rättsområden, med olika innebörd, borde enligt uppsatsförfattaren, egentligen, inte vara några problem. I vart fall inte om det vore tydligt vad den aktiebolagsrättsliga nulliteten innebär.

Skulle den aktiebolagsrättsliga nulliteten hänföra sig till en viss rättsverkan borde användandet av begreppet möjligtvis kunna ifrågasättas. Om det är så att stämmobeslut som faller under punkt 1 inte kan bli gällande genom passivitetsverkan är det högst otydligt att samma begrepp används för dessa beslut som för de som faller under punkt 2 och 3. Frågan om passivitetsverkan i förhållande till de olika punkterna har diskuterats utförligt ovan. Om det istället är så att passivitetsverkan kan inträffa även för beslut som omfattas av nullitetspunkt 1 borde det inte vara några problem att använda begreppet.

Efter genomgången under avsnitt 3.2 framgår det dock att begreppet nullitet torde hänföra sig till att det föreligger ett fel på rättsfaktasidan snarare än till en viss rättsföljd. Nullitetsbegreppet står då för att det föreligger ett materiellt eller formellt fel som är så allvarligt att stämmobeslutet, i vart fall när det föreligger brist i kallelse, egentligen borde diskvalificeras som sådant. Innebörden av detta, och konsekvenserna av detsamma, har diskuterats ingående under avsnitt 3.2.3. Enligt den ståndpunkt jag antar i nyss nämnda avsnitt, att klanderreglerna borde vara tillämpliga på alla beslut som gör anspråk på att utgöra stämmobeslut, borde användandet av begreppet nullitet inte innebära några konstigheter. Om det istället är så att klanderreglernas tillämpningsområde är snävare än min ståndpunkt kan däremot nullitetsbegreppets association till att det föreligger ett fel på rättsfaktasidan ifrågasättas.

Avslutningsvis kan det konstateras att användandet av begreppet nullitet vore mindre problematiskt om innebörden av 7 kap. 51 § 2 st. var mer självklar. Nu föreligger det en risk att begreppet istället används för att tolka rättsverkan och tillämpningen av punkterna, vilket av allt att döma av vad som framkommit ovan inte är särskilt önskvärt.

6.2 De lege ferenda

Det som 7 kap. 51 § 2 st. ger uttryck för, att talan kan föras i obegränsad framtid, motsvarar inte verkligheten. Detta, tillsammans med avsaknaden av utredningar om en aktiebolagsrättslig passivitetsverkan, innebär enligt mig en oönskad otydlighet och här kommer därför föras en kortare diskussion om hur en annan utformning av regeln skulle bringa mer klarhet för alla inblandade parter. Jag är medveten om att förslagen nedan innebär en förändring av det rådande rättsläget, något jag anser vara mer önskvärt än att basera svaret på huruvida stämmobeslut blir gällande på en, i vart fall inom aktiebolagsrätten, oklar passivitetsverkan. Diskussionen förs med

utgångspunkten att alla beslut som gör anspråk på att utgöra stämmobeslut omfattas av klanderreglernas tillämpningsområde.

För de klanderbara besluten är svaret på frågan för under vilka omständigheter ett felaktigt stämmobeslut blir gällande relativt enkelt, och frågan är om det inte vore mer lämpligt att införa en preskriptionsregel även för nullitetsbesluten. Inför ABL 44 var det uppe till förslag att en talefrist på sex månader skulle införas för vissa allvarliga fel, men förslaget gick inte igenom då bolagets intresse om en kort preskriptionstid ansågs vara starkare än aktieägarnas skydd. Det är utifrån denna argumentation underligt att det i ABL 75, när aktieägarnas skydd förstärktes av punkt 2 och 3, inte infördes någon regel om längre preskriptionstid för nullitetsbesluten. Jag ställer mig frågande till att 7 kap. 51 § 2 st., så som regeln ser ut idag, skulle vara bättre för någon av parterna. Självklart vore det lättare för styrelse och bolaget med en regel om en yttersta tid för när talan mot bolaget kan föras även för dessa fall, då det skulle innebära att det med säkerhet skulle gå att veta när stämmobeslutet var gällande. Det kan däremot även vara till aktieägares fördel att få en yttersta tid för hur länge det går att föra talan mot bolaget för att förhindra att talan, vilken tar tid och pengar, förs mot beslut där det sedan visar sig att passivitetsverkan har inträffat. Huruvida detta har inträffat är nämligen ingenting en aktieägare själv kan ta ställning till då situationen är alltför oklar. Nackdelen med en ytterligare preskriptionsregel är däremot lika uppenbar. Vid en preskriptionsregel liknande den i 7 kap. 51 § 1 st. tas ingen hänsyn till aktieägarens vetskap om beslutet. Det finns alltså risk att beslutet hinner preskriberas redan innan aktieägaren får vetskap om felet. Hela syftet med att ge extra taletid för de fel där det finns stor risk att aktieägarna går miste om beslutet skulle då riskera att förfelas.

Anses det däremot att tydlighet för beslutens rättsverkan bör premieras kan en längre preskriptionstid minimera risken att aktieägarnas situation försämras. En tillräckligt lång preskriptionstid, inom vilken aktieägarna inte angriper beslutet, kan nämligen tala för att de inte heller har något intresse i frågan eller faktiskt inte har något att invända. Frågan är dock hur lång preskriptionstiden bör vara för att en sådan slutsats ska kunna dras. Mitt förslag är att den i vart fall bör vara så lång tid att det hinner hållas en ordinarie bolagsstämma innan preskription inträffar. Denna tidsram grundar jag på att en ordinarie bolagsstämma är den enda bolagsstämma aktieägaren med säkerhet borde anses ha vetskap om att den hålls, och aktieägaren kan där försäkra sig om vad som beslutats under det gångna året. Det bör dock ännu en gång understrykas att preskriptionstiden inte är beroende av huruvida sådan vetskap faktiskt föreligger. Det är inte lämpligt att sätta t.ex. ett år efter beslutsfattandet då risken med en sådan är att ordinarie bolagsstämma inträffar tidigt ett år och sent nästkommande år. Med en längre tidsram än ett år kommer även eventuella extra bolagsstämmor att kunna bevakas. Det måste dessutom finnas tid för aktieägarna att fundera över huruvida de vill angripa beslutet eller inte och för att väcka talan i domstol. Med denna argumentation är en preskriptionstid på i vart fall ett och ett halvt år att föredra vid avsaknad av subjektiva moment. Det är

möjligt att en ännu längre preskriptionstid är att föredra för besluten, men jag väljer här att enbart diskutera hur lång den i vart fall bör vara.

Det kan dock diskuteras huruvida det är mer önskvärt att tiden som aktieägare måste agera inom ska börja löpa först från det att han eller hon får kännedom om det felaktiga stämmobeslutet, så som det torde vara idag med passivitetsverkan. Tydlighet skulle kunna vinnas genom att istället låta preskriptionstidens början vara beroende av subjektiva förhållanden. En sådan skulle då kunna vara att talan måste väckas inom sex månader från det att aktieägaren fått kännedom, eller bort fått kännedom, om det felaktiga stämmobeslutet för att talan inte ska gå förlorad. Sex månader borde vara ett minimum, men måste också anses tillräckligt för att aktieägarna ska hinna agera. En preskriptionsregel där tidpunkt för när tiden börjar löpa kräver en subjektiv bedömning liknar situationen för passivitetsverkan, med den fördelen att tiden som måste passera är definitiv. Som diskussionen ovan om aktiebolagsrättslig passivitetsverkan visar är det idag oklart hur länge aktieägaren måste hålla sig passiv för att talan ska gå förlorad. Det måste dessutom anses som positivt att rättsverkan framgår direkt av lagtext. En subjektiv bedömning borde vara till aktieägarnas fördel men kan också leda till vissa bevisvårigheter. Vad gäller frågan om när aktieägarna fått kännedom, eller bort fått kännedom, hänvisas till diskussionen om när vetskap om beslutet borde föreligga vid aktiebolagsrättslig passivitetsverkan. Liknande argumentation skulle kunna föras vid en subjektiv bedömning för en sådan här preskriptionsregel.

En reklamationsregel, där både själva tidsramen och dess start avgörs av subjektiva bedömningar, är av samma anledningar som passivitetsverkan inte, enligt mig, önskvärd.

Personligen anser jag att en preskriptionsregel där tiden börjar löpa från en bestämd tidpunkt vore att föredra framför en preskriptionsregel innehållande subjektiva bedömningar. Fördelen med den förra är att bolaget med säkerhet kan veta när beslutet kommer vara gällande. En regel innebärande en subjektiv bedömning gör istället svaret på den frågan beroende på alla taleberättigades vetskap om beslutet. Att föra in ”eller bort fått kännedom” medför förvisso lite större säkerhet för bolaget. Viktigt är dock att tidsfristen i preskriptionsregeln, oavsett vilken, görs tillräckligt lång för att aktieägarnas skydd inte ska försämrats avsevärt. Det är viktigt att ha aktieägarnas intresse av att kunna föra talan mot beslutet så länge som möjligt med i beräkningen av hur lång tidsfristen bör vara.

Innan införandet av en preskriptionsregel är det också önskvärt att tydligare definiera klanderreglernas tillämpningsområde. T.ex. anser jag att illojala stämmobeslut, där bolagsstämma har hållits och där vissa aktieägare *avsiktligt*³²⁵ inte har blivit kallade, inte ska kunna bli gällande efter en viss tid av passivitet och att de därför borde hamna utanför en alternativ preskriptionsregel i 7 kap. 51 § 2 st.

³²⁵ En annan sak, som här inte kommer diskuteras, är hur detta ska kunna bevisas.

Slutligen vill jag poängtera att detta långt ifrån är en fullständig diskussion *de lege ferenda* och att det är många faktorer som måste tas hänsyn till för att en alternativ preskriptionsregel ska kunna föras in. Här har t.ex. inte diskuterats nullitetspunkternas olikheter, och huruvida alla tre skulle kunna omfattas av samma preskriptionsregel. Avsikten med detta avsnitt är istället att öppna upp för en framtida diskussion om en tydligare utformning av klanderreglerna som bättre kan motsvara reglernas ursprungliga syfte om att stämmobeslut inte ska vara hängande under alltför lång tid för att inte försvåra bolagets verksamhet.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

NJA II 1910 nr 14. Ny lagstiftning om aktiebolag. (Cit: NJA II 1910 nr 14)

Prop. 1944:5. Om aktiebolagslag. Stockholm, 1944. (Cit: Prop. 1955:5)

Prop. 1975:103. Aktiebolagslag m.m. Del B. Stockholm, 1975. (Cit: Prop. 1975:103)

Prop. 1993/94:196. Ändringar i aktiebolagslagen (1975:1385) m.m. Stockholm, 1994. (Cit: Prop. 1993/94:196)

Prop. 2004/05:85. Ny aktiebolagslag. Del 2. Harpsund, 2005. (Cit: 2004/05:85)

Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag om aktiebolag. Stockholm, 1890. (Cit: Förslag till lagar om enkla bolag och handelsbolag om aktiebolag, 1890)

SOU 1941:9. Lagberedningens förslag till lag om aktiebolag m.m. 2. Motiv. Stockholm, 1941. (Cit: SOU 1941:9)

SOU 1971:15. Förslag till aktiebolagslag m.m. Betänkande avgivet av aktiebolagsutredningen. Stockholm, 1971. (Cit: SOU 1971:15)

Rådets tredje direktiv 78/855/EEG av den 9 oktober 1978 grundat på artikel 54.3 g i fördraget om fusioner av aktiebolag. (Cit: Tredje bolagsdirektivet)

Övrig citerad litteratur

Adlercreutz, Axel, ”Om nullitet och kompetensogiltighet”, i *Festskrift till Anders Agell*, s 1-18. Uppsala, 1994. (Cit: Adlercreutz 1994)

Adlercreutz, Axel – Gorton, Lars, *Avtalsrätt I*. Upplaga 13. Juristförlaget, Lund 2011. (Cit: Adlercreutz & Gorton 2011)

Af Sandeberg, Catarina, *Aktiebolagsrätten*. Upplaga 2. Studentlitteratur, Lund 2007. (Cit: Af Sandeberg 2007)

Andersson, Jan, ”Litteratur: Erik Nerep, Aktiebolagsrättslig analys. Ett tvärsnitt av nyckelfrågor, 2003, 582 s. En kritisk recension”, i *SvJT* 2004, s 545-552. (Cit: Andersson 2004)

Andersson, Jan – Pehrson, Lars, ”Likhetsprincipen och generalklausulerna”, i *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*, s 109-144. Red. Svernlöv, Carl. Iustus Förlag, Stockholm 2008. (Cit: Andersson & Pehrson 2008)

Andersson, Sten – Johansson, Svante – Skog, Rolf, *Aktiebolagslagen. En kommentar. Del I*. Norstedts Juridik, Stockholm 2013. (Cit: Andersson m.fl. 2013)

Arvidsson, Niklas, *Aktieägaravtal. Särskilt om besluts- och överlåtelsebindningar*. Thomson Reuters Professional, Stockholm 2010. (Cit: Arvidsson 2010)

Arvidsson, Niklas – Samuelsson, Per, ”Om avtals uppkomst”, i *Vänbok till Axel Adlercreutz*, s 11-33. Lund, 2007. (Cit: Arvidsson & Samuelsson 2007)

Bergendal, Ragnar, *Aktiebolagets författning och dess yttre rättsförhållanden enligt svensk rätt*. A.-B. Gleerupska Universitets-Bokhandeln, Lund 1922. (Cit: Bergendal 1922)

Bergström, Sture, *Ogiltighet ur civilrättslig och skatterättslig synvinkel*. Liber Förlag, Stockholm 1984. (Cit: Bergström 1984)

Bergström, Clas – Samuelsson, Per, *Avtalsfriheten i aktiebolagsrätten – en introduktion*. EFI Research Paper No 6546. Handelshögskolan i Stockholm, Stockholm 1994. (Cit: Bergström & Samuelsson 1994)

Bergström, Clas – Samuelsson, Per, *Aktiebolagets grundproblem*. Upplaga 4. Norstedts Juridik, Stockholm 2012. (Cit: Bergström & Samuelsson 2012)

Cederberg, Lauri, ”Anm. Av Håkan Nial: Om klanderbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut”, i *TfR* 1935, s 435-455. (Cit: Cederberg 1935)

Cervin, Ulf, *Om passivitet inom civilrätten*. P.A. Norstedt & Söners Förlag, Lund 1960. (Cit: Cervin 1960)

Cervin, Ulf, *Passivitetsspörsmålet i senare nordisk praxis och doktrin*. P.A. Norstedt & Söners förlag, Stockholm 1972. (Cit: Cervin 1972)

Dotevall, Rolf, *Skadeståndsansvar för styrelseledamot och verkställande direktör. En aktiebolagsrättslig studie i komparativ belysning*. Norstedts Förlag, Stockholm 1989. (Cit: Dotevall 1989)

Dotevall, Rolf, *Bolagsledningens skadeståndsansvar*. Upplaga 2. Norstedts Juridik, Stockholm 2008. (Cit: Dotevall 2008)

Ekelöf, Per Olof, *Rättegång, andra häftet*. Upplaga 8. Norstedts Juridik, Stockholm 1996. (Cit: Ekelöf 1996)

Gregow, Johan, ”Om samtliga aktieägares samtycke och de rättsliga förutsättningarna för att åstadkomma bolagsstämmbeslut genom förenklade förfaranden”, i *JT* nr 4 2001/02, s 742-771. (Cit: Gregow 2001)

Grönfors, Kurt, ”Några synpunkter på tvingande rättsregler i civilrätten”, i *Festskrift till Håkan Nial*, s 204-225. Stockholm, 1966. (Cit: Grönfors 1966)

Grönfors, Kurt, *Avtalsgrundande rättsfakta*. Upplaga 2. Santérus förlag, Stockholm 2013. (Cit: Grönfors 2013)

Grönfors, Kurt – Dotevall, Rolf, *Avtalslagen. En kommentar*. Upplaga 4. Norstedts Juridik, Stockholm 2010. (Cit: Grönfors & Dotevall 2010)

Ingvarsson, Torbjörn, ”Pengar luktar inte – eller gör de det?”, i *SvJT* 2011, s 1019-1035. (Cit: Ingvarsson 2011)

Ingvarsson, Torbjörn, *Ogiltighet och rättsföljd*. Norstedts Juridik, Stockholm 2012. (Cit: Ingvarsson 2012)

Johansson, Svante, *Bolagsstämma*. Juristförlaget, Stockholm, 1990. (Cit: Johansson 1990)

Johansson, Svante, *Svensk associationsrätt i huvuddrag*. Upplaga 10. Norstedts Juridik, Stockholm 2011. (Cit: Johansson 2011)

Karlgren, Hjalmar, *Studier över privaträttens juridiska personer och samfälligheter utan rättspersonlighet*. Göteborg, 1929. (Cit: Karlgren 1929)

Karlgren, Hjalmar, ”Ett gammalt tvisteämne: nullitet och angriplighet”, i *Festskrift till Henry Ussing*, s 247-266. Köpenhamn, 1951. (Cit: Karlgren 1951)

Karlgren, Hjalmar, ”Anm. Av Ulf Cervin: Om passivitet inom civilrätten”, i *TfR* 1961, s 326-331. (Cit: Karlgren 1961)

Karlgren, Hjalmar, *Passivitet. En köprättslig och allmänt avtalsrättslig studie*. P.A. Norstedt & Söners Förlag, Stockholm 1965. (Cit: Karlgren 1965)

Kleineman, Jan, ”Allmänna principer om ogiltighetspåföljdens inträdande”, i *JT* 1997-98, s 808-813. (Cit: Kleineman 1998)

Lassen, Julius, *Nullitet og anfægtelighed*. Köpenhamn, 1899. (Cit: Lassen 1899)

Lehrberg, Bert, *Avtalsrättens grundelement*. Upplaga 2. Institutet för Bank- och Affärsjuridik, Uppsala 2006. (Cit: Lehrberg 2006)

Lindskog, Stefan, *Preskription. Om civilrättsliga förpliktelsers upphörande efter viss tid*. Upplaga 3. Norstedts Juridik, Stockholm 2011. (Cit: Lindskog 2011)

Mellqvist, Mikael – Persson, Ingemar, *Fordran & skuld*. Upplaga 9. Iustus Förlag, Uppsala 2011. (Cit: Mellqvist & Persson 2011).

Moberg, Krister, ”Några frågor kring ett av aktiebolagslagens nullitetsfall”, i *Vänbok till Axel Adlercreutz*, s 299-307. Lund, 2007. (Cit: Moberg 2007)

Moberg, Krister, “Aktieägaravtalens aktiebolagsrättsliga verkan. Några rader”, i *Festskrift till Boel Flodgren*, s 241-251. Lund, 2011. (Cit: Moberg 2011)

Nerep, Erik, *Aktiebolagsrättslig analys. Ett tvärsnitt av nyckelfrågor*. Mercurius, Stockholm 2003. (Cit: Nerep 2003)

Nerep, Erik – Samuelsson, Per, *Aktiebolagslagen – en lagkommentar*, del 1. Thomson Reuters Professional, Stockholm, 2009. (Cit: Nerep & Samuelsson 2009).

Nial, Håkan, *Om klanderbara och ogiltiga bolagsstämmobeslut*. Stockholm, 1934. (Cit: Nial 1934)

Nial, Håkan, ”Om förvärv i strid mot legala förbud”, i *TfR* 1936, s 1-77. (Cit: Nial 1936)

Nial, Håkan, ”Svensk rättspraxis. Bolags- och föreningsrätt 1964-1968”, i *SvJT* 1971, s 737-744. (Cit: Nial 1971)

Peczenik, Aleksander, *Juridikens teori och metod. En introduktion till allmän rättslära*. Norstedts Juridik, Stockholm 1995. (Cit: Peczenik 1995)

Ramberg, Jan – Ramberg, Christina, *Allmän avtalsrätt*. Upplaga 8. Norstedts Juridik, Stockholm 2010. (Cit: Ramberg & Ramberg 2010)

Samuelsson, Per, ”Om förhållandet mellan klander och aktiebolagsrättslig nullitet”, i *Festskrift till Lars Gorton*, s 533-548. Lund, 2007. (Cit: Samuelsson 2007)

Skog, Rolf, *Rodhes Aktiebolagsrätt*. Upplaga 23. Norstedts Juridik, Stockholm 2011. (Cit: Skog 2011)

Stattin, Daniel, *Företagsstyrning. Styrinstrument och ansvarsföljder i ett aktiebolagsrättsligt perspektiv*. Upplaga 2. Uppsala universitet, Uppsala 2008. (Cit: Stattin 2008 (A))

Stattin, Daniel, ”Minoritetsskydd och klander”, i *Aktiebolagslagens minoritetsskydd*, s 75-107. Red. Svernlöv, Carl. Iustus Förlag, Stockholm 2008. (Cit: Stattin 2008 (B))

Stattin, Daniel – Svernlöv, Carl, *Introduktion till aktieägaravtal*. Norstedts Juridik, Stockholm 2008. (Cit: Stattin & Svernlöv 2008)

Svernlöv, Carl, *Styrelse- och VD-ansvar i aktiebolaget. En introduktion*. Upplaga 2. Norstedts Juridik, Stockholm 2012. (Cit: Svernlöv 2012)

Vahlén, Lennart, *Avtal och tolkning*. Institutet för rättsvetenskaplig forskning, Stockholm 1960. (Cit: Vahlén 1960)

Westberg, Peter, ”Från statlig till privat rättskipning – Reflexioner över frågan om avsägelse av rätten till domstolsprövning”, i *Festskrift till Hans Ragnemalm*, s 347-364. Lund, 2005. (Cit: Westberg 2005)

Åhman, Ola, *Behörighet och befogenhet i aktiebolagsrätten. Om aktiebolagets ställföreträdare och gränserna för deras representationsrätt*. Iustus Förlag, Uppsala 1997. (Cit: Åhman 1997)

Rättsfallsförteckning

NJA 1923 s 199

NJA 1932 s 243

NJA 1936 s 684

NJA 1960 s 698

NJA 1962 s 276

NJA 1967 s 313

NJA 1970 s 539

NJA 1990 s 286

NJA 1997 s 93

NJA 1998 s 419

NJA 2006 s 638

NJA 2008 s 796